

SAL 2
HEJMAR 17
YEKŞEMB
1 TEBAX 1943

RONAHÎ

ANNÉE 2
NUMERO 17
DIMANCHE
1 AOÛT 1943

SUPPLÉMENT ILLUSTRÉ DE LA REVUE KURDE HAWAR

PALEYIYA INGİLİSTANÊ

Di vî şerê xwînxwar de Ingilîstan ne bi tenê di qadên şer de, lê di her warî de xebateke zor xebitiye; guh daye cotkariyê jî. Resimê jorin gundiki ingilîzî şanî dîde yê ko digel keça xwe şixra xwe dikişîne. Lê welê dixuye ko ingilîz şixra xwe ne li ser ker û hêştiran, lê li ser ereban dikişînin.

ÇAPXANA TEREQIYÊ
ŞAM — 1943

DI VÊ HEJMARÊ DE

Sadê Hemê	Stranvan
Ehmed Çelebi	Çirokêj
Mijo û Lane	Osman Sebri
Yohanes Gütenberg	Herokol Azizan
Reşbelek	Bavê Cemîd
Îgil çawan binav bûye	Cemilê Tacdo
Nêçir	Osman Sebri
Ejira Zirikan	Hesen Hîşyar
Lempedûza	Evdirehman Rojki
Şêxê Barzan	Osman Sebri
Girava Jînan	Evdileziz Metwar
Napolyon	Osman Sebri
Hnek ji Henek	Yariker
Bi ser kelehê de girtine	Ronahî
Rê ji ber winda	M. Beşîr Heseni

STRANA KURDMANCI.

SADÊ HEMÊ

Şadê şûdê Ehmedê Elo gamêşê çiravê, qesabê mêra,
[qaçxûnê dewletê, şêrê zozana gelek hene.

Bi topa maqûlê dêrikiya, bi şes topa, bi dawzde mitral-
[yosa, bi topa Heska Remoya wê rojê ji newala meşkina

Bira şerek daneketa li Meşkina şewitî li ber warê.
[bi sê şopa kure der e.

Sadê Hemê dengê ba dikir, Ehmê Elo, lawo tu mêreki
[çê be, bixûbte, pakêtkê bavê devê mirata enexdarê.

Megere li kuştina nefera, bigere li kuştina zabî û ku-
[mandaran,

Ma şalê tu iro hilini heyfa Hemê delatê.

De bira şerek daneketa li Meşkina şewitî li kokê beriya.

Bira Xwedê teclala xerab bike mala maqûlê dêrikiya,
[binbaşî û efendiya.

De çawa li ser serê bavê Şêxo, apê Cemil, qesabê mêra,
[qaçxûnê dewletê, şêrê zozana

Jê tê dengê topan û mitralyosa, şerqînê miratê çapliya.

De Çûço bi sê denga ba dikir Sado bira, li me fer-
[man e, ferman e.

Fermana me rabû ji cem maqûlê dêrikiya ji xelkê
[diyarbekriya, ji kumsorê mêrdîniya

Fermana me rakirin berê me dan serê çiya

Weyla li min, berê me dan gulana û kuştinê
Paşiya me dan hikûmetê şewitîya mirinê.

Şerek daneketa li Meşkina şewitî, li kokê kembera

Li ser serê bavê Şêxo, apê Cemil, qesabê mêra, qaç-
[xûnê dewletê, şêrê zozana.

Jê tê dengê topan û mitralyosa, xirpênê miratê ma-
[wîzêra.

Şadê şûdê bavê Şêxo, apê Cemil, qesabê mêra, qaçxûnê
[dewletê vê rojê gelek hene

Gelek cara hicûm kir li ser kozikê negara bi xencera.

Dilê min evdalê Xwedê dil dibê ye
Bira şerek daneketa li Meşkina şewitî, va bi rê ye

ÇIROKA KURDMANCI:

EHMED ÇELEBÎ

Carek ji cara rehmet li ser da û babê
guhbara. . . .

Dibêjin carekê şivanê gundekî û gavanê
gundek dîtir gelek dostên hev bûn. Heroj di
çolê de digihan hevûdû. Rojekê gavan dît şivan
bê kêf e. Gavan got-ê, ey bira tu çira bê kêf?
Şivan got, min şevêdî xewnek diye lewre ez
bê kêf im. (Gavan got-ê, bira Xwedê xêr bikit
çi xewin e?)

Şivan got, min dîtîye ez dirêş kiri bûm;
roj li milê min ê rastê bû û hev li milê min
ê çepê bû. Du stêr li ser singê min dileyistin.
Gavan got şivan, tu xewina xwe nafroşî min
bi çêleka min. Şivan got, belê min daye te.
Gavan got, min qebûl e.

Ëvarê gavan hat mala xwe got gundiya, li
gavanekî ji xwe re bigerin, lewre riyek ya min
heye ezê biçim.

Sibehî rabû çû; berê xwe da oxurê, piştâ
xwe da felekê. Rojekê dema mexribê çû ber

De bira Xwedê teala xerab bike mala qeymeqamê Dê-
[rikê, miteserîfê Mêrdînê, waliyê Diyarbekrê ye.

De bira Xwedê xerab bike ocaxê eskerê neframê ye

Derbekê lêda li bejn û bala bavê Şêxo, apê Cemil,
[qesabê mêra, qaçxûnê dewletê ye.

Çûço bi sê denga ban dikir Sado, keko li me ferman e

Fermana me rabû ji cem maqûlê dêrikiya, ji xelkê
[diyarbekriya, ji kumsorê mêrdîniya

Fermana me rakirin, berê me dan mirata Herêzmê ye.

De bira şerek daneketa li Meşkina şewitî wa li kaşa

Li ser serê bavê Şêxo, apê Cemil, qesabê mêra, qaç-
[xûnê dewletê şêrê zozana

Jê tê dengê topan û mitralyosa, şerqînê beşataşa.

Lo lol hekimo tê mal ne bi xana Xwedê be

Te çawa canê bavê Şêxo, apê Cemil, qesabê mêra,
[qaçxûnê dewletê, şêrê zozana

Te da ber miratê qelemtiraşa

Keko ferman e, ferman e

Fermana me rabû ji xelkê diyarbekriya, ji kumsorê
[mêrdîniya

Fermana me rakirin ji Stenbolê, ji ba siltan e.

De bira şerek daneketa li Meşkina şewitî bi mermer e

De bira Xwedê-teala xerab bike mala maqûlê dêrikiya,
Bi şes topa, bi dawzde mitralyosa, bi eskerê neframê,
[bi roma, malek wêran wê rojê kişiya ser e.

Sadê Hemê dengêkî ban dikir Ehmê Elo tu bawî
[mebe

Tu mêreki çê be, bixêbîte, hêla peya, alî jorin bera
[mede.

Megere li kuştina nefera bigere li kuştina zabî û
[kumandaran û binbaşiya.

dergehê Diyarbekirê. Dergevana derf girti bûn. Gavan ma li ber derf, sekinf. Gavan got ezê ji ber derf biçim li ber sûrehê bisekinim çêtir e. Gavan ber sûrehê ve çû, dît mirovek li wê derê razihaye; hespê wî ji li wê derê.

Gavan ji li nik wî rûnişt; hişyar ne kir. Demekê dirêş ma. Dengek ji serê sûrehê seh kir, got, bigire Gavan rabû girt, dît xurcek tiş zêr in. Got, dane ser hespê, arî min bike, da ez ji bêm.

Gavan arî kir ew ji hat. Ew kî bû. Keça hakimê Diyarbekirê bû.

Keçikê got, siwar be; da em biçf. Gavan siwar bû, keçik li pişt xwe siwar kir; çûn. Heta bû roj. Keçikê dît ne mêrikê wê ye. Keçikê got min di xewna xwe de dîtîye ez bûme jina şivanekî; Xwedê bikê şivan bê, ne î gavan bê.

Paşê, demekê çûn. Keçikê di dilê xwe de got, ezê biceribînim. Keçikê got, xwezî ev mêrg û çimena ha tîji pez biwa, tu li ber biwayî; du sey paş te hebûna.

Mêrikî deng ne kir. Jinikê di dilê xwe de got, gavan e, ne şivan e. Paşê, demek di çûn. Dîsa keçikê got, xwezî ev mêrga ha tîji dewar biwa; tu li ber biwayî, çawan dibû?

Gavan got, xwezî, gelek qenc dibû. Keçikê zanî gavan e, ne şivan e. Hema dey ne kir. Çûn heta gihan Mûsilê. Xanik ji xwe re kirê girtin; mehra xwe kirin, rûniştin.

Navê gavan Ehmed bû; çebebî li ser zêde kirin, gotin Ehmed Çebebî.

Rojekê Ehmed Çebebî çû hemamê. Ji he-

mamê derket, zêrek da hemamçî. Hemamçî deriyê hemama xwe girt, çû mala xwe. Jina wî got-ê, tu çîre hatî ji hemama xwe? Got, tucar min wek fro kar ne kiriye; yek hatiye zêrek daye min.

Piştî du sê roja Ehmed Çebebî dîsan çû hemamê û zêrek da hemamçî. Hemamçî çû mala xwe, got jina xwe. Jina wî got-ê, ev zîlamê ha yan mirovekî zehf ehmeq e, yan mirovekî zehf mezin e. Ezê sibehî taştê jê re çêkim. Tu wî bîne mal da ez wî bibînim.

Hemamçî got Ehmed Çebebî, sibehî tu bêt mala me taştê. Ewî got, qenc e, lê mirovek ye min heye ezê jê pirs bikim.

Ehmed Çebebî çû ji jina xwe pirs kir. Jina wî got qenc e; here mala wî taştê. Belê tu ji wî dusibehî bîne mala me taştê.

Ehmed Çebebî sibehî çû mala hemamçî taştê. Jina hemamçî taştê anî. Firaxek birinc, hinek nanê genim û firaxek nîsk, hinek nanê ceh.

Ehmed Çebebî du keçik birinc xwarin, hinek nîsk xwar. Jinikê got, Çebebî çima birincê naxwî? Çebebî got, ez ji birincê aciz bûme, yanî jê kerixîme. Jinikê got mirovekî mezin e, ne î ehmeq e.

Dema Ehmed Çebebî rabû got hemamçî tu ji were mala min taştê. Hemamçî gelek dilxweş bû biçê mala Çebebî bibîne.

Dema bû roj, hemamçî çû mala Çebebî. Dema çû dergeh, kuçkê çavê wî li jina Çebebî ket. Hişê wî çû, qe nikarî rûnit. Jina Çebebî got, tu birayê mêrê min î, an kurmamê wî, tu çîre mêrê min dibî taştê. Dest avêt darekî, rabû gelek li hemamçî da.

Hemamçî revî çû cem hakim, kir hawar. Got, mal ji min re, jin ji te re. Ji hakim re bi temamî got. Hakim got herin wî bikujin jina wî bo min bînin. Wezîr qebûl ne kir; got hakim, tiştêkî jê bixwaze ko nikarî dîkî paşê wî bikuje.

Hakim Çebebî xwest cem xwe; got, Çebebî min hinek sêvên cenetê ji te divêtin. Eger tu ji min re neyînî ezê te bikujim. Çebebî çiqa hevî kir hevîya wî ne borî.

Çebebî hat cem jinika xwe, xemgîr. Jinikê got, Xuda xêr bikî, çî li te dest da? Çebebî

BALAFIREKE INGILIZÎ PIŞTÎ ÊRÎŞÊ DI BALAFIRGEHA XWE DE

bo jina xwe temamf got. Jina wî got-ê, here nik haki » bêj-ê mihleta çil rojan bide min, ezê biçim ji te re bînim. Mesrefa min û mala min ji kisê hemamçî.

Çelebî çû cem hakim ev xeber gotin. Hakim got hemamçî zû peran pêk bîne, bibe mala Çelebî.

Çelebî zivîrî hat mala xwe. Jina wî derket ser banî, got; Çelebî were ez bêjim te. Jinikê berê xwe da çiyayî û got mêrê xwe; tu wî heşnahiya henê dibînî. Abidek li wê derê heye, ibadet dikê û quranê dixwînit. Here cem wî, ewê sêva ji te re peyda bikit.

Ehmed Çelebî siwar bû. berê xwe da ewfî cihi. Çû li wê derê; abidek dit quranê dixwîne. Gelek abidek ixtiyar e, pîr e.

Ehmed Çelebî silam kir, çû destê abid maç kir abid got-ê: Xuda xêr bikit Ehmed Çelebî, tu ji bo çi hatî?

Ehmed Çelebî got-ê; ez bi te, tu bi Xudê. Îşê xwe jê re got. Abid got-ê tu bi xêr hatî. Li aliyê qublê heşnahiyek heye gelek dûr e, tu dibînî yan nabînî? Ehmed çelebî got: belê ez dibînim.

Abid got: Sibe În e. Îşev here nizikî heşnahiyê, hespê xwe li newalekê girêbide. Here nav heşnahiyê, ew rezê serdara periya ye. Birkek ya avê li nava rez de heye. Darek ya gula li ser birkê heye. Li nav dara gu'a de xwe xef bike. Dema bibê sibe, roj bilind bibê sê kevok wê bên li ser dara sêva danin. Dîdüyên wê biçin li nav rez yek wê bêt li ser birkê danit, kevelê xwe ji xwe bêxî, biçit nav avê de. Ew serdara periyar e; kevelê wê jê bidize, bîne cem xwe. Ew ji wê bigehê te, ewê sêva ji bo te bîne.

Ehmed Çelebî çû wek abid got-ê, ew çêkir. Kevelê wê jê dizî.

Ewê got-ê: tu îns î, tu cin î, libasekî bide min ezê xwe pê setir bikim.

Ehmed Çelebî ebayê xwe da-yê. Ewê wer-girt, hat cem Çelebî got: bixwaze te çi divêt? Ehmed Çelebî got min hinek sêvên cenetê divên.

Ewê got Ehmed Çelebî, sêvên cenetê mihal in, lêbelê ezê ji baxê frem ji bo te bînim. Serdara periya ba kirhevalek ya xwe û got-ê: zûka kefik sêvên cenetê ji baxê frem bîne.

Perî çû û sêvên cenetê anîn. Ehmed Çelebî serdara periya li pişt xwe siwar kir; ziyare a abid kir; hat mala xwe. Wê şevê serdara periya li xwe mehir kir. Sibe hî sêv birin ji hakimî re. Xelkê hemiyar got ev sêvên cenetê ne.

Serdara periya ji hewiya xwe pîrs kir, got sebebê wî çi bî, mêrê min hat pê min ve?

Hewiya wê bi temamî jê rê got. Serdara periya got Ehmed Çelebî, tu bi Xudê kî hev-amçî bîne ez bibînim. Sibe hî hemamçî anî taştê. Dema hat derf de, dîsa hişê wî çû; ma sekinî. Her du jinên Çelebî her yekê destê xwe avêtin darekî, qenc li hemamçî dan.

Hemamçî dîsa revî çû cem hakim got: heta niha yek bû vêca bûne dido.

Hakim got, herin Çelebî bikujin, her du jinên wî ji min re bînin.

Dîsa wezîr qebûl ne kir, got ê: tiştêkî jê bixwaze nikarît bikit, paşê bikuje.

Hakim got ba kin Çelebî bila bêt cem min. Dema Çelebî hat, hakim got-ê: min ji te divêt tu îşev heta sibe hî qesirekê ji zêr û zîv li ser avê ji min re çêkî. Heke ne, ezê serê te bidim jêkirin.

Ehmed Çelebî gelek hêvî kir, hêviya wî ne borî. Çelebî xemgîr hat mala xwe. Jina wî ya serdara periya got-ê: Xuda xêr bikit çi li te dest da? Ehmed Çelebî bi temamî jê re got. Jina wî got-ê: here bêje hakim baş e, ezê çêkim. Lêbelê bila hemamçî bi nivê mesrefê arî min bikit. Ehmed Çelebî çû gote hakim.

Hakim ba kir hemamçî temamê malê wî jê stand, teslîmî Ehmed Çelebî kir.

Jina Çelebî ya serdara periya misexerên wê ji cîna hebûn; emîrî wan kir got: îşev heta sibe hî min ji hewe divêt qesireke zêr û zîv, herwekî hakim got: li ser avê çêkin. Gotin, qenc e; çûn.

Sibe hî rabûn, dîtin qesîrek herwekî hakim gotiye çêkirine. Ehmed Çelebî rabû çû got hakim, rabe da em biçin qesira me çêkirî.

Hakim rabû, digel wezîrên xwe û digel hemamçî çûn nava qesîrê. Hemiwan ecêbmayî. man. Serdara periyar emîrî misexirên xwe kir got: mêrê min digel wezîr ji qesîrê derêxin, qesîrê digel ên din hemiwan li avê de wînda bikin.

Misexira weke wê got çêkirin. Wezîr kirin hakimê bajêr.

Ehmed Çelebî li mala xwe rûnişt heta Xuda du kur dan-ê, ji her du jinê.

Rojekê Ehmed Çelebî xwe dirêş kiriyê; serdara periya li milê rastê rûniştiye, keça hakimê Diyarbekirê li milê çepê rûniştiye, her du kurik li ser sîngê wî dileyizin. Ehmed Çelebî hemdê Xuda kir got: ev e xewina min ji şivan kirî temam bû. Her du jinan got: me xewina xwe dîtî bû em bibîn jina şivanekî.

Çîrok çû destê, da û babên me çûn bihuştê.

MIJO Û XANE

Dema yek li vê sernamê binêre, di nîşa pêşin da tiştêkî jê herde nake. Ji ber ko Mijo navê kurdekî gundî û Xane jî, jina Xanê Bidlîsê ye. Lê gava bixwînin, ez bawer im ko dê gelekî kêfa xwe jê ra bînin. Çima ko wê tê da gelek rûçikên kurdan ên qenc û delal bibînin.

Di sala 1841an da, piştî kuta bûna şerê karmilêhayê, xelkê Sasûnê zora leşkerê fermandarê romî Hafîz paşa bir. Hikûmeta tirk ji bo aşkirina serxwerabûyan, di bin serekiya Hemedoyê Birho da geraneke xweser (îdare fî xisûsiye) da bû xelkê Sasûnê. Li ser vê geraneke xweser, çî gava tiştêk di navbera hikûmeta tirk û xelkê Sasûnê da dibû; an hikûmetê peyayê xwe dişande nik Hemedo, an jî Hemedo diçû Bidlîsê û hevînin ser wext dikirin. Ji ber ko Hemedoyê Birho di çûyînin xwe ên Bidlîsê da pir peya bi xwe ra dibirin, hikûmetê jî bo vê yekê qesrek raxisti bû û hemî mesrefên wê mêvaniyê jî xezînê didan.

Qesra ko hikûmetê ji Hemedo ra raxisti, li pêşberî qesra Xanê Bidlîsê bû. Rojêkê di van çûyînin Bidlîsê da, Hemedo tevî çend peyan bi derketi bû çehnişîna (balkon) qesrê û li bajêr temaşe dikir. Hîngê Xane jî li pêşberî wan di ber pencera mezela xwe da rûdine, qelûneke qizqayî bi ser darekî yasemîni fî dirêj diêxe û bê ko hesabê peyayên pêşberî xwe bike, serîkê qelûna xwe di pencerê ra bi der dixê dikêşe û di jêr va li dûyê ko wekî kiloran jî devê qelûnê bilind dibe dinêre.

Edî nizam ko haya Xaneyê jî heyîna Hemedo tine bû, an jî ber nav û dengê mezin ê ko bi Hemedo keti bû, wê dixwest bi vî awayî serekeşîrê kurdan ê ko leşkerê Hafîs paşa revandî qenc bibînel.. Ji van her du awan bi kîjanî dibe, li pêşberî Hemedo qelûnkêşana Xaneyê jî peyayên Hemedo xweş ne hati bû. Hînga bi navê Mijo yek jî wan dibêje Hemedo.

— Axal! xweya ye ko Xane hesabê me nakiye û li pêşterî te qelûnê dikêşiyê. Heke destûra min bidî, ezê serîkê qelûna wê bi tîfîngê bihîngêfîm.

— Law Mijol! kira Xaneyê li min jî xweş nehât; lê ditirsim tu li wê bidî, paşê dê ji me ra bibe şermeke giran û rûreşiyêke mezin!..

HÊSÎRINE JAPONÎ DADIKEVIN BENDEREKE EMÊRIKANÎ

— Na ezbenî. Heke bê serîkê qelûnê berika min li cihekî din ket, serê min fî li ber te ye.

Çiqas ko serê Xaneyê jî dûşa serîkê qelûnê ne fî dût bû jî; ji ber ko Hemedo bi nîşandariya Mijo fî bawer bû, rê dayê. Mijo bi berika pêşin serîkê qelûnê hingaft. Dema Xaneyê bi teqîna tîfîng û vizîna berîkê ra fîrîna serîkê qelûna xwe dît; bê ko bitertile an di xwe bi derxe, herwekî tu tişt ne bû be, rabû ser xwe û çû serîkeke din anî dagirt bi ser darê yasemîni xist, kozek agî da ser qelûnê, dîsa di cihê xwe da rûnişt û kêşa. Ev kira Xaneyê rasterê jî Mijo ra vexwandîneke ecêb bû. Mijo bi berika dudûyan ew serîka jî hingaft. Xaneyê li xwe danenî ko darê xwe vala bihêle, an cihê xwe berde; çû serîkeke din anî bi ser darê xwe xist. Mijo ew serîka jî bi berika sîsiyan hingaft. Xaneyê dît ko berberî bi Mijo ra tewê û berikên wî vala naçin; bi berdana cihê xwe bindestî qebûl kir.

Piştî ko Xan hate mal, jîna wî Xaneyê herçiya qewimî jê ra got û perûkirina (xelatîkirin) Mijo jê xwest. Xanê Bidlîsê ne jî wan mezinan bû ko di girtîna rûmeta mêrên hêja da bi şûn da bimaya. Sibetirê Hemedoyê irho tevî peyayên wî vexwande mala xwe û jê ra xirêfeke (ziyafet) bi semt çêkir û hemî mezin û rîspîyên Bidlîsê jî anîne ser. Piştî xwarîne, di dema xatîrxwaziyê da, şûrekî pir fî hêja danî ber Hemedo û Mijo jî jî serî heyanî lîngan nuh kir û tîfîngeke zîvhîlî jî dayê.

Erê, wê dema ko kurdan qedir û rûmeta mêran û mêraniyê holê digirtin, sed peyayên wekî Mijo bera ordiya serdarê Rom Hafîz paşa didan.

OSMAN SEBRÎ

YOHANES GÜTENBERG
(YOHANNES GUTENBERG)
1400 — 1468

Beriya niho di bin vê sernamê de me çêlî di mirovên mezin kirin. Pastor (Hawar: 55) û Yûng Simpson (Hawar: 56). Ev her du camêrên ha her du ji bijîşk bûn, her diwan jî bi dermankirina canê mirovan mijûl bûne û bi keşîfên xwe bi milyon mirov ji mirinê xelas kirine.

Em dikin firo qala kaşîfê din bikin. Ev kaşîf ne bijîşk bû. Bi dermankirina canê mirovan mijûl ne bûye. Lê keşîfa wî diwan bi qasî yê ên din mezin û bîhe-miyet e. Kaşîfê din heke canê mirovan derman kiriyê xî kaşîfî giyanê mirovan derman kiriyê û ew jî nezaniyê, ji mirina manewî xelas kiriyê.

Ji xwe keşîfa wî camêrî ne biwa firo te ne dikarî vê kovarê û kovar û kitêbê din bixwîni.

Kaşîfê me, yê ko em firo dixwazin qala wî bikin kaşîfê çapê Yohanes Gutenberg e.

Xet û nivîsandin tiştine kevin in. Lê heta wextê Yohanes Gutenberg kitêbên çapê yê ko firo di destên xelkê de kêmbêha bûne nîn bûn.

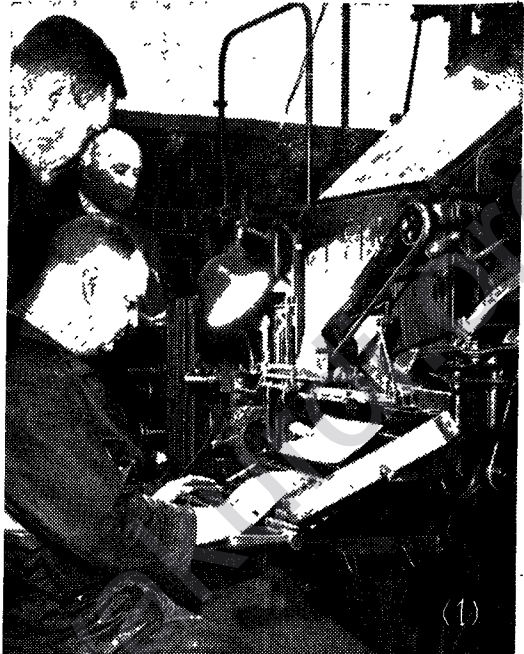
Însanên pêşîn piştî ko peyivîn û mexsedên hev bi zimanê devkî seh kirin; zimanê nivîskî hate bîra wan da ko gava ji hev dûr in mexseda xwe ji hev re bi nivîsandinê bidin zanîn. Ji bona vê vekê jî bi resimkirina şikilên dest pê kirin û bi rê ve ew tekûz kirin gihandin şikilê ko em firo nas dikin, şikilê elfabayê. Pê mektûb, kitêb û her tişt nivîsandin.

Belê kitêb jî dinivîsandin; kitêbine mezin jî. Lê kêman kesan ji wan fêde digirt. Ji ber ko nivîstên wan kitêban bi dest û li ber esil dihatin nivîsandin. Celek caran yê ko bi pere li ber dinivîsandin mirovine kêmanî bûn û ji lewre di her nivîstê de xeletine nû çêdibûn. Vî hali heta wextê Gutenberg dom kir.

Beriya Gutenberg çiniyan texlîtek çap saz kiri bûn. Lê ne çapa firo ko em nas dikin. Çiniyan li ser depên texte bi xetê adedî dinivîsandin; ew dikolan û paşê ew li ser kaxezê bi dest çap dikirin.

..

Yohanes Gutenberg di sala 1400î de li Elmanyayê di Maynsê de ji diya xwe bûye. Yohanes ketî bû sinhetê û cema yekî, bi navê Kuster, hînfî zivîngeriye dibû. Rojêkê Kuster

şagirtên xwe biri bûn gerê û ew di çolê de digerrandin. Gerevanî di rex daristanekê de bihîna xwe didan. Kuster ji şagirtên xwe re navên wan li ser daran da kolan û ji wan xetan herfên ji hev veqetandî dane çêkirin. Kuster ev tişt ji şagirtên xwe re bê-mexsed, bi tenê ji bo wextborandinê da bû çêkirin. Lê welê dixuye ko Gutenberg fikira çêkirina herfên ji hev veqetandî ji vê leyistina me'sûm girtiye.

Gutenberg di sala 1434an de dest bi çêkirina herfan kir û di nav pênc salan de îşê xwe bire serî û di dora Strasbûrgê, di dêreke xerabe de û dizîka çapxaneyek siwar kir û bi şev tê de dixebitî û kitabin çap dikirin.

Gutenberg di nav van pênc salan de ji tîpan pëve mirekeba çapê, merdane û sendûqên herfan jî çêkiri bûn. Di destpêkê de Gutenberg kitêbên ko çap dikirin, wek kitêbên destnîvis difrotin û jê kareke mezin dikir. Welê dikir ji ber ko ji dexs û teesîba xelkê ditirsî.

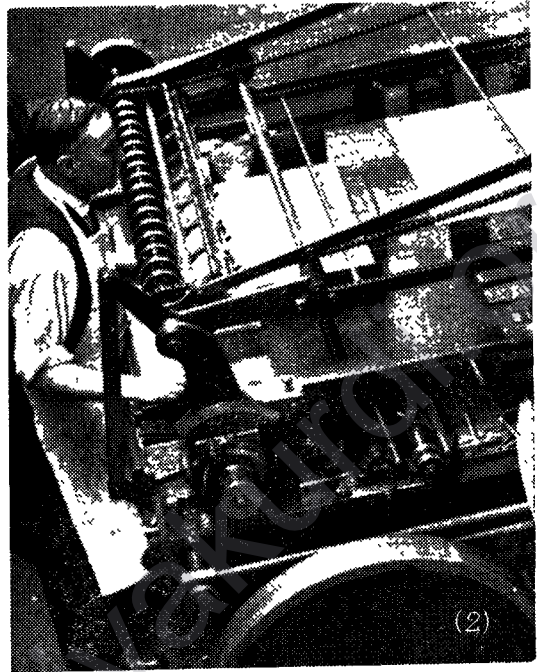
Lê gelek ne borî xelk bi îşê Gutenberg hesiyan. Gutenberg nema dikarî bû li Strasbûrgê bisekine. Tîpên xwe dane bev û bi her hacetên xwe re guhaste Maynsê.

Gutenberg li Maynsê ji xwe re du heval peyda kirin; Fawist û Şofer. Fawist, nema-ze bi pere arikariya wî dikir.

Li Maynsê Gutenberg digel hevalbendên xwe dest bi xebateke zor kiri bû. Lê xebata wî diket eksa keşan. Çap bi kêrî keşan ne dihat. Keşe dîtirsîyan ko bi wî awayî kitêb wê zehf û erzan bibin û herkes wê bikare bixwîne û zanînen ko heta hingê xweserî xwe dihesibandin wê bibin tevakî am û di encamê de keşe wê bêqedir bibin.

Ji milê din şemaseyin hebûn ko libernivîsandina kitêban ji xwe re kiri bûn sinhet. Ew sinhet jî wê ji dest biçûwa û kesad wê biketa bazara keşe şemasan.

Li wî wextî Încîleke dest-nivîs bi 50 zêrên inglîzî dihat firotin. Încîla ko Gutenberg û hevalên wî çap dikirin bi şeş zêran difirotin. Keşe rabûn û gilîh li Fawist kirin û gotin ko bûye şirikê şeytên. Çapkeran kitêb bi mirekeba sor çap dikirin. Keşan digot, Fawist xwe firotiye şeytên; şeytên jî xwîna xwe da-yê. Ev mirekeba çapê xwîna şeytên e.

Ji milê din keşan digot; ev ne emelê însanan e. Em sûretekî Încîlê di nav çend mehan de dinivîstin. Çawan dibê ko ew wî sûretî di nav çend rojan de çap dikin. Divêt tiliya şeytên tê hebe.

Lê li dawyê zora keşan çû û xebeta Gutenberg gîha serî.

Gutenberg piştî ko çapa xwe bi tiştên piçûk ceriband di sala 1450î de kitêba-miqedes, bi zimanê latînî çap kir. Ew Încil gelek bi qedir û qîmet e. Di sala 1882 an de nivîşteke wê di Londrê de bi 1600 zêrên inglîzî hatiye firotin.

Yohanes Gutenberg piştî ko ev xizmeta mezin ji însaniyete re kir di sala 1468an û li

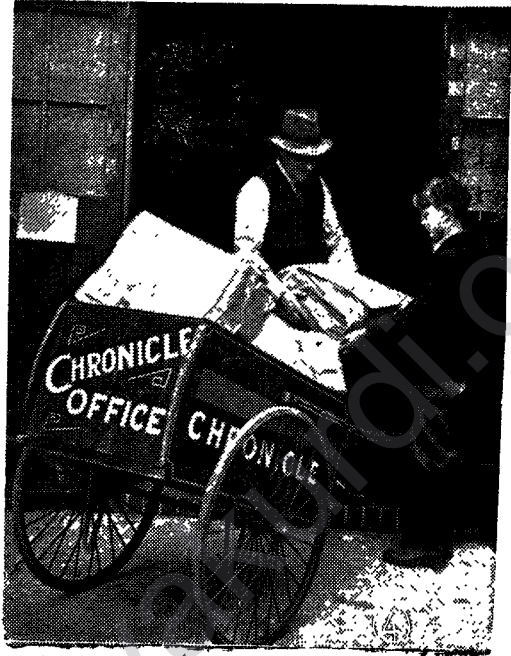

24ê Sibatê çû rehmeta Xwedê.

Gütenberg gava dest bi çapkirinê kir bivê nevê hacetên wî gelek hoveber (ibtidai) bûn. Kaşif tîpên veqetandî rêz dikirin, ew bi hev re girêdandan û dixistin ser hesinekî hilû û bi destên xwe kaxez lê dişidand, merdaneyek di ser re digêrand. Wek proveyên ko firo bi destan derdixinin.

Fiştre makîna çapê hate peyda kirin. Makîna pêşîn jî bi destan digêrandin. Di sala 1814an de çapxana rojnama îngilîzî (Teymîs) ew makîne bi qeweta hilmê da gerandin. Îro ev makîne jî wek makîneyên din bi elektrîkê tete gerandin û wê texlîtine gelêr hene.

Îro sinheta çapê gelek pêş ve çûye lê esas ne guhêriye. Esas hevedûdanîna tîpên veqetandî ye. Lê jî bona vê yekê jî awayîna tével hene. Texlîtek heye jê re linoftîpî dibêjin. Di linoftîpîyê de herwekî klîşa [1] şanî dide rêzker li ber aletekê wek tîlînivîsê rûdine û bêf ko destên xwe bide tîpan wan rêz dike.

Piştre ew tîp dibin rûpel diçin makînê (Klîşe 2). Mirovekî bi tenê li ber makînê disekine û li çapê mîqate dibe. Piştî çapê heke tiştê çapkîrî rojnameyek e, pelên rojnamê didin emelan, ew wan rêz dikin (klîşe 3) ditewinin û dikin pakêt.

Ev îş tev de di nav çend saetan de çêdibin û bi milyonan nîske li dinyayê belav dibin. Lawikên 10-12 salî wan pakêtan dikin destgîrêkê de (klîşe 4) û rojnamê digehînin xwendevanan.

Ev her çar klîşeyên ha tevgera rojnameke îngilîzî ya ko li Londrê dertê şanî didin. Ne gerk e ew bibêjin ko Ronahî ne xwediyê vê teşkilatê ye.

Herçî (klîşa 5) xerîtekê şanî dide. Çap firo ewçend pêş ve çûye ko ne bi tenê li ser kaxezê lê li ser her texlît caw, çerm û qimaşan resim çin û neqîşan çap dikin.

HEREKOL AZIZAN

17

REŞBELEK ^[1]

— 3 —

JI ETA ^[2] CEMŞID RE

Sînemxan! Wê rojê gava min tu dibirî dibistanê bi rê ve te ji min re bi fransîzî strand û got:

J'aurais un voyage à faire Min dil heye ez herim
En parlant de l'Alasca Da bibînim Panama
Pour aller voir le Panama Rêk' xwe naxim b'Alaska
Sans passer par Kanada Derbas nabim j' Keneda
Au lieu de courir sur terre Behir dike min bibê
L'océan me portera. Çire bidim dar devî.

Piştî ko te xwendina xwe qedand, te ji min pirsî: Bavo di Hawar an Ronahiyê de ji bo zoroyên kurdmancan tiştêkî holê heye? Jê re fransîzî « Géographie-cexrafye » dibêjin.

Min, bêt ko ez bidim eqilê xwe, li te vegerand û got: Belê heye, ma çawan nîne.

Ji xwe em gihasti bûn dibistanê. Me xatir ji hev xwest û em ji hev veqetîyan.

Min ev tişt, ji xwe ji bîr rakirî bû. Lê êvarê, gava tu vegeyayî mal, tête bîra te, tu hatî defterxana min û te ji min re got:

— Bavo, ji kerema xwe, ji min re cexrafya bi kurdmançî bixwîne.

Ez bêgav ma bûm. Ji þo dilxweşiya te min Hawarek kire destên xwe û min ji te re, jê çirokin xwendin. Ew çirok di Hawarê de nîn bûn. Min ew bi hilketina şihra ko berî nivro te ji min re xwendî bû, li hev siwar dikir û ji te re dixwend.

Nizaniim çawan bû, piştî çend rojan çirokên ko min ji te re hingê gotî bûn, hatin bîra min; min ew hinek edilandin, ser û guhên wan çêkirin û ji wan derseke cexrafyayê pêk anî.

Ez wê dersê îro çap dikim. Heke careke din te ji min cexrafya bi kurdmançî xwest, nema cih li min teng dibe. Heke Xwedê hez kir ezê ji te re dersine din ji binvîstnim.

DARSEKE CEÛRAFYAYÊ

ZOZANÊ WANÊ:

Koçerên miran gava ji zozanan vedigerin, tiştên ko di çûn û hatina xwe de ditîne ji bajarîyan re gilfî dikin. Koçerêkî bi navê kerevon digot: Em *gihastine heta gola Wanê. Gola Wanê goleke e mezin ê, heçko behreke e, Tê de giravî hene, di ser yekê de hin avahî jî tene ditin. Di navbera gundên perê avê de filûqe dişuxulin, hin keştî jî hene. Masiyên golê hûr in lê tamdar in. Ji me pê ve çend eşîrên din jî hati bûn warên Wanê; ji nav şikakan. Di vegeerê de me rîya xwe bi Miksê xist. Miks bajarekî kiçik lê spehî ye. Îsal vegera me bi derengî ket, di Herekolê de girê nîskîn çarika xwe a spî li xwe wer anî bû. Dêra

[1] Reşbeleka zarokan a pêşîn di hejmarê Hawarê a 44an û a didodan jî di hejmarê 48an de ye.

[2] Et bi mana xweha mezin e. Herwekî « kek » bi mana birayê mezin e. Dibêjin: etik û metikên wê hatine.

Rebenê-ker di bin berfê de hêj bi'întir xuya dikir.

DEHBEYÊN EFRÎQAYÊ:

Par Hevind çû bû Efrîqayê. Di vegera xwe de tiştine ecêb digotin. Berî her tiştî digot welatê Efrîqayê gelek germ e, ne ji xelkê zozanan re ye. Tu dibê qey ezmanê wan ji ezmanê me nizimtir e. Ji lewre germiya rojê xutir e; û tê de veytûnin hene, şev û roj pêde vedikevin. Xelkê cih reşik in, cilan li xwe nakin, bêcil bi rê ve diçin, ji xwe pêxwas in, hema bermaleke kin berdidin ber zikê xwe. Xaniyên wan textlîtek kokik in. Xaniyên xwe ji qamiş û ji her textlît zilan çêdikin. Darên wan ên biber hene, lê tev de xurme û moz in. Fêkiyên me ên têrav û têrgoşt di wan welatan de nînin.

Tiştê ko kêfa min jê re hat nêçira wan e. Her textlît dehbe cem wan peyda dibin, fil, hêştirga, şêr, piling, şîp, xezal, evor, meymûn, hespê avê, kerkidan, kerkulan h.p. Filên wan ên kerdî hene li wan siwar dibin û diçin nêçira şêr û pilingan. Pîraniya erdê wan rast e, ne kaş, ne gir in hema yekmeydan û qûm e.

WELATÊ LAPONAN:

Lezgin pêrar ji welatê xwe derket û bi dinyayê keti bû. Ji hingê ve di dinyayê de digere

Lezgin di gera xwe de gehîstiyê heta Laponayê. Laponiya ji me gelekî dûr e, di ser Rûsyê re ye; ber bi bakur ve di dawîya dinyayê de ye. Vê paşiyê Lezgin ji brayê xwe re kaxezek nivîsand û tê de wesfê welatê laponan daye û gotiye: « Nihê ez di welatê berf û qeşayê de me. Di vî erdî de ax yekcar naxuye, herçî çiya tev de qeşa ne, berfa ko li wan dibare gelek najo bi qeşayê ve dibe û deqerise. Xelkê vî welatî di qeşayê de dijîn; cilên wan postên dehban in, hacetên mala wan ji çerm û hestiyên masiyan in. Xwarina wan jî tev de ji goştê masî û teyran û heywanîne din in. Ji xwe cotkarî çî ye pê nizanin. Çemê wan qeşayeke dirêj û bêpîvan e. Cem wan textlîtek gakovî heye ko wek ga û dewarên me ên din bi kêrî wan tîne. Ew gakovî taxokên wan dikişînin, barê wan hiltînin. Textlîtek seyekî wan heye; gelek bipirç û bilep in. Ev se jî wek gakoviyên wan li taxokan tene girêdan. Hîrçên wan spî ne. Di behra wan de masîne ecêb hene, cenawîrên behrê ne. Li Zivistanê şeveke wan dest pê dike û bi mehan ve dajo. Di wan şevên dirêj de spîtahiya berf û qeşayê roj û hêva wan e.

BAJAREN EMERİKAYÊ:

Ev çend sal in Tacdîn li Emerikayê; di bajarê Nuyorkê de ye. Bi salûdana Tacdîn Nuyork bajarêki gelek î mezin e. Nizingî bîst milyon insan lê hene. Xaniyên wî bîst sih tebe j in. Kûçeyên wî dirêj û fireh in. Kûçeyin hene ko di ser hev re ne. Di hinan re peyar di hinên din re timobil û trimway diçin. Vapor di çemêki re digehin hela zikê bajêr. Di wî bajarî de reşik zehf in. Lê têkilî xelkê gewr nabin. Tax û tanga wan cihê ne. Ilin qehwe hene ko resik nikarin bikevin ê; ew qehwe ji wan re bend e. Xelk di kûçê û kolanan de wek lehflê diherikin.

Di wî welatî de xelkê biyanî zehf in; kurd manc ji hene. Piraniya kurdmancan di Dîtroiyidê de ne. Di wî bajarî de fabrikeyên timobilan pir in, kurdmanc di wan de dixebitin. Qehweke kurdmancan ji heye, xwediyê wî bi

xwe kurdmanc e. Kurdmanc gava karê xwe diqe dînin di vê qehwê de digehin hev û xerberên welêt ji hev dipirsin.

Zaronol Tistên ko kerevon. Hevind, Lezgîn û Tacdîn ji me re didin zanîn tiştine spehî û bimeraq in. Ev her sê camêr di dinyayê de geriyane û di rûyê erdê de gelek tist ditine: welat, bajar, gund, çiya behr, çem, deşt, gelf h.p.

Pe ê Lezgîn, kerevon, Hevind û Tacdîn wesfê dinyayê, wesfê tistên dinyayê didin û bi wî awayî me hînî cexrafyayê dikin. Bi rastî cexrafya zanîna tiştên rûyê erdê û ezmanan e.

Gava mirov digere û dinyayê dibîne an tiştên ko mirovên geriyayî li ser dinyayê nivisandine dixwîne hînî cexrafyayê dibe. Lê ji ber ko herkes nikare bigere û her derên dinyayê bi çavên xwe bibîne an çirokên mirovên geriyayî tev de bixwîne; ji bo hînbûna cexrafyayê kitêbin hatine çêkirin. Mirov ji zarotiya xwe ve wan kitêban dixwîne û hînî cexrafyayê dibe. Ev kitêboka ha ji me re hin tiştên cexrafyayê bi kurtî bide zanîn.

XULASE

Cexrafya ji me re tiştên rûyê erdê û yên ezmanan dide zanîn.

Mirov bi çend awan dikare hînî cexrafyayê bibe:

1 — Bi dîtina hin birên erdê, bi çavên xwe. Ji bona vê yekê jî divêt mirov bikeve dinyayê û tê de bigere.

2 — Bi xwendina kitêb û seyahetnameyên ko mirovên geriyayî nivisandine.

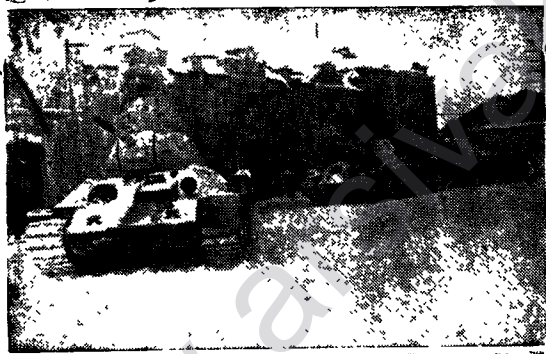
3 — Bi xwendina kitêbên cexrafyayê yên ko ji bo zarokên dibistanê hatine nivisandin; wek kitêba ko di destên me de ye û em fro tê de dixwînin.

WEZÎFE

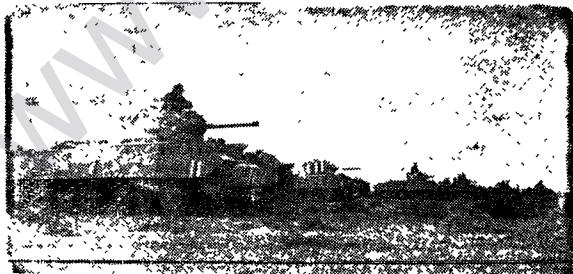
1 — Xulasa jorîn carekê binivîsînin.

2 — Hilkişin ser cihêki bilind; gir, asêgeha gund an banê xaniyê xwe û li dora xwe temaşa bikin. Wesfê tiştên ko di dorhêlê de dibînin binivîsînin.

BAVÊ CEMŞÎD

TANGINE SOVYETÎ DI KÛÇEYÊN BAJAREKÎ DE

TANGINE BRÎTANÎ DI ÊRÎŞÊ DE

İ G İ L

ÇAWAN BINAV BÛYE GOTINËN İNGİLİZ 'Û ELEMANNAN

Par noqaveke elemanı di Behira-spi de balafir-hilgira ingilizi İgil bin av kiri bû. Vê paşiyê zabiteki elemanı di radyowa Berlîne de ji guhdarên xwe re binavbûna İgilê qise kiriye. Ew zabit bi xwe di noqava ko İgil xeriqandi bû de hazir bû.

Di pey zabîtê elemanı re zabiteki ingilizi di radyowa Londrê de ev mesele bi xwe ji guhdarên xwe re gillî kiriye. Herçî zabîtê ingilizi di dema binavbûnê de li ser İgilê wezîfe didit.

Kovareke emêrikanî gotinên her du zabitan dane ber hev û bi awayê jêrîn belav kirine.

ZABITÊ BRITANÎ:

Zirehpûşa Nelson da bû pêşiyê. Nelsonê rûyê behirê wek meqesekê dibiri, kefên pêlan li her du keviyên wê hol dibûn û zirehpûş herwekî behir tev de milkê wê biwa, welê bi ezemet û hesmet qesta pêş dikir. Emîralê stolê li xwe li ser Nelsonê bû. Di pey wê re krêwzor û di dora wan de torpiyor û bertorpiyor û motorbotên torpilavêj dihatin. Ez bi xwe di İgilê de bûm. Herçî vaporek barkêş di orta wan cenkeştîyan de bûn.

Beriya ko em terka Cebeltariqê bidin çû bûn derê û me neşideyine wetenî strandî bûn.

ZABITÊ ELEMANÎ:

Herçî noqavên elemanı yê Behira-spi hebûn tev de emîrê jêrîn girti bûn: « Armanca wê balafirhilgira britanî İgil e. » Wek her kumandare noqavê kumandare noqava me ji dixwest ko ev şeref jê re be.

Me dizanî bû ko çarnikarên me mirin e. Em di behireke welê de bûn ko neyar lê, bê hed û hisab wargeh hebûn.

ZABITÊ BRITANÎ:

Sefera me ne seferê rahet bû. Me dizanî ko balafirên dijmin qesle keşif dikirin û noqav û balafirên dirêjî wî dikirin. Ma beriya me hindik heval di vê reyê de telef bû bûn?.. Digel vê hindê manewiyeta me xurt û qewm bû.

ZABITÊ ELEMANÎ:

Herçend me nizingî li qesle dikir ewçend di noqavê de heyecan bêtir dibû. Berî ko em di nav sêncâ torpiyoran re derbas bibin kumandara şûreyek konyak bera devê xwe da.

Gonê kumandar guhêrî, madê xwe kir. Lê piştî ko em ji sêncâ torpiyoran derbas bûn, bibîna xwe da û rûyê wî kenî. Herçî cenkeştîyên dijmin, nemaze İgil keti bû bî hikimê derbê.

ZABITÊ BRITANÎ:

Dinya zelal, behir sekinî bû. Heşînahiya ezmên dida rûyê behirê. Min îşê xwe di kebîna kumandêr de temam kiri bû û ez derketi bûm banê keştîyê. Min xwe da ber siha baskê balafirêkê û ez vezeliyam. Çend hevalan ji xwe gihandine min. Hinan qelem û defterên xwe derêxistin û ji jinên xwe re mektûb dinivîsandin.

ZABITÊ ELEMANÎ:

Kumandar bêl ko çavên xwe ji ber dîrebîne bikişîne gote me: « Min di emîrê xwe de tucar ewçend alên ingilizi bi hev re ne dîtine »

Kumandar bîsteke din li ber dîrebîne sekinî. Paşê jê geriya û kasek şerab vexwar. Şopîne vên û qerare li rûyê wî xuya dikirin. Kumandar devê dîrebîne kişande ber min. İgil keti bû daîra endextê. Ji xwe her tişt hazir bû. Kumandar emir da: « agir!... » Torpilê berê xwe da bû balafirhilgirê û diçû. Bombeyên binavî ji di dora me de diteştîyan. Lê çi xem... piştî ko em gihastîne armanca xwe, edî mirin ji me re şêrîn bû.

ZABITÊ İNGİLİZÎ:

Ez li ber baskê balafirê vezelî, min temaşa behir û ezmên dikir. Ji nişkekê ve hevaleyî me rûyê behirê şanî min da û got: « Ka binêre tişte ber bi me ve têt ». Belê ti tek ber bi me ve dihat û ew tişt torpilek bû. Min dil kir hevalan lê hisyar bikim. Dengê min di teqînê de wînda bû û ez ketim erdê.

ZABITÊ ELEMANÎ:

İgil çederê du de tîqan li ber mirinê sekinî û paşê xwe xwîl kir. Balafirhilgir bin av dibû. Noqava me jê bi dîr diket. Min dixwest em hinekî din ji bîmana û binavbûna deryevanan jî bidîtana. Em ji hawîrê bombeyên binavî jî derketi bûn. Ji kêfa me re payan ne dibate dîtîn.

Bi şefeqê ve me elam da serfermandariyê.

ZABITÊ İNGİLİZÎ:

Bi tenê 24 zabit û deryevanên me xeriqî bûn. Torpiyor û motorbotan em ji mirinê xelas kiri bûn. 930 peya em vegeerîya Cebeltariqê ».

CEMİLÊ TACDO

QEWETINE FRANSA ŞEREVANÎ

De Gol piştî şikestinê Franse vejand. Jiro bi hinerweriya xwe ji fransizên Efrîqa-bakûr havileke mezin kir. Piştî ko ev her du sergevaz gihane hev Franse ji nû ve bû xwediya

ordûke xurt. Stol jî welê. Di nav stolên hevalbendan de ya fransizan fro a siseyan e. Klîşeyên me hin qewetên fransizî şanî didin; yê bej û hewayê.

N E Ç İ R

« Ji axayê min ê delat, şêxê »
« nêçîrvanan Lezgin axa ra »

Li welatê kurdan nêçîr û nêçîrvanî tiştêki welê ye ko her kurd pê dizane. Çawan kurd bi cengcuyî û şerkerî hatine nasîn, welê jî bi nêçîrvaniya xwe e dilgêş in. Li Kurdistanê nêçîr û nêçîrvanî li goreyî cih û eşîran tê guhartin. Nêçîra ko ez dixwazim çêli wê bikim, herçiya li nav eşîra me Mirdês pê emel dikin û dizanin e. Heye ko li cihine din awane nêçîrê ên din jî hebin ko min ne dîti be û ne jî bi-hîstî be; lê herçiya dinivîsim, nêçîra ko min dîtiye û tiştêkî jê dizanim. Li nik me di navbera rawir, dirende û firende da heft textlît nêçîr hene ko hinekê wan bi çend çîştan dibin.

NÊÇÎRA HIRÇAN

Nêçîra van celeb direndeyan bi sê çîştan dibe. Çîştê pêşin kêm nêçîrvan dikarin pê rabin ko jê ra dilekî xurt dixwaze. Nêçîrvanê vê nêçîrê, ji bo destê xwe ê çepê lepîkeke kulavî pir zexim tevî singekî hesinî duserî û dunukul dide çêkirin. Xençera xwe bi werîsekî va jî dibe û tevî hevalekî diçe ser devê kunhîrçê. Serkî werîs li piştê xwe girêdide û serê din dide dest hevalê xwe û dibêjê: heke heya nîv saetê ez ne hatim cendekê min bikîşîne.

Piştî vê gotina han xwe berdide kunhîrçê. Kunhîrç gelekî kûr û daketina wê e dijwar e. Nêçîrvan, hêdî hêdî pêda diçe; dema diçe dawiye, borîn bi hirçê dikeve û dirêjî nêçîrvan dike. Gava hirç xwe digehîne, nêçîrvan destê çepê ko lepikîrî û singhesin tê da derbasî devê

hirçê dike. Hirç bê dilovanî destê ko ketî dêv gez dike. Di wê gezkirinê da ye ko xwelf bi hirçê dibe. Her du seriyên sing ên dunukul di çen û ezmanê devê wê da cit dibin. Ji ber ko her du seriyên sing e dunukul in nema bi dertên. Nêçîrvan, piştî ko bi vî awayî xwe jî devê hirçê diparêze; bê ko kêse bide destên wê, bi destê rastê xençera xwe di ser û binê parxanan da bi lez çend caran dadiçikîne. Heke nêçîrvan î xençerhingêv be, bi du xençeran perda dil diçirine û davêje erdê. Ji xwe gava birîna hirçê ne ji dil be, bi sed xençerî jî namire. Dema hirç dikeve, nêçîrvan werîsê bi piştê xwe va vedike û pê lingê hirçê girêdide û welê dikişîne derê kunê. Di vî awayê nêçîrê da li nav Mirdês Mehmedê Silêman axa î jêhatî bû.

Çîştê duduyan: Vî awayê nêçîrê, nêçîrvan dîdevaniya kunhîrçê dikin. Çi gava şopa lingên hirçê an tersê wê ê nuh li dora kunê dîtin, sê-çar nêçîrvan tev tèn û di dorhêla devê kunê da xwe vedîşêrin. Piştî roava ko tariyê erd hilçinî; ji bo çêreyê hirç bi derdikeve. Gava jî derê kunê bi derket, hemî bi hev ra tişingên xwe pê da vala dikin. Heke birîn ne xedar bin hirç direve û diflîte.

Çîştê sîsiyan: Ev awayê nêçîrê di mehên gulên û hezîranê da dibe. Piştî ko herî li çiyê radibe û gyanermik di kortan da hişîn dibe, hirç piştî roava û berî birbangê, du danan jî wî gyanermikî diçêre. Ji bo ko nêçîrvan bikari bin derba xwe bihingêvin, di hîveronan da diçin vê nêçîrê. Nêçîrvanên jêhatî pir caran jî vê nêçîrê destvala venagerin.

NÊÇÎRA KEFTARAN

Heke keftar jî birê direndan be jî, li cem me bi wî çavî lê nanihêrin. Ev rawirê leş-xwer bi çasî ko ji direndan bête jimartin ne î jêhatî ye. Bi tenê xelkê Sûriyê ew jî xistine nava direndan û zarokên xwe pê dikin xew. Heke min va benda han li welatê kurdan binivîsîna, teqez min dê ew jî birê rovî û çeqelan bihesibandana. Lê ji ber ko fro di Sûriyê da rûdînim, divê hinekî hurmeta şîura xelkê cih bikim. Ji bo xatîrê vî xelkî bila keftar jî dirende be.

Nêçîra keftaran, li hemî hêlên Kurdistanê bi awakî ye. Ew jî ê ko temayiya kavilê

TANGINE BRÎTANÎ LI SER KELEKAN SIWARKIRÎ
LI ÇEMEKÎ DERBAS DIBIN

keftêr dike, kêr û benê xwe digire, bê ko hesaban jê bike dikeve kuna wî. Dema keftar nêçîrvên dibîne, jî tirsan diranên xwe li hev dixîne û şeçeşeq jê tê. Hînga nêçîrvan jê ra lawikên dibêje û heke def pê ra hebe li defê jî dide. Li ber dengbêjiya nêçîrvên, keftar weke keran guhan bi xwe da digire û nêçîrvan jî her du eşkan bi kêrê diçeleşe û serîkî bên têra dike û zexm girêdide. Paşê serê bên ê mayî digire û dertê derve û hînga dikişîne. Gava kişande derve û çav bi roniyê ket, nema li ber xwe dide; wekî keran li pê nêçîrvan diçe. Hînga nêçîrvan digire û tîne nava gund. Piştî ko serekî raveyî xelkê dike, kevirêkî li serî dide û dikuje.

Carekê min yek ji keftarên girtî dtî bû. Bêtirî ko kovîti nîşan bidana, şermok xweya bû. Heke ez bêjim, rûmeta rovîkî di serçavên wî da tîne bû, teqez min zilim lê ne kiriye. Nêçîra keftaran karê gewendan e. Heke bê gewendan jî hinekên din hebin, teqez ew jî ji gewendan ne e dîr in. Min dil hebû çendekan ji lawikên ko nêçîrvan ji keftêr ra dibêjin binivîsim. Lê paşê hate bîra min ko sazband di pişt keftaran rabin û bêjin: keftar ne direndeyekî ewçend î tirsok e; lê ji ber ko mela saz pê ra pir e, jî xwe diçe û nema dibîne ko eşkên wî tîne qelaştin.

NÊÇÎRA KOVIYAN

Nêçîra van celeb rawiran bi du çîştan dibê. Yek, çend nêçîrvanên jêhatî diçin gomên wan û di goman da dikujiin. Gomên pezkovîyan, her gav di eniyên zinarên mezin û asê da dibe ko ne rê û ne jî xaçerê, pê nakevin. Ji xwe kovî di çuyîna rûyê zinaran da gelekî jêhatî ne. Dema nêçîrvan diçin diyarê zinarê ko gom tê da, nêçîrvanê şanpaz di rûyê zinarê ra dadikeve gomê û koviyên tê da direvîne. Hînga ên li diyêr tîfingên xwe pê da vala dikin. Ji ber ko kovî gelekî sivik in û zû li ber çavên nêçîrvanên wenda dibin, nêçîrvanê pir ê sivik û bi desthîlanîn, jî dû berikan zêdetir nikare bavêjê. Hin caran, nêçîrvanê ko di eniya zinarê ra xwe berdide goma kovîyan bi xweşî li hevalan venagere. An lingê wî dişemite, an jî di nivê rê da kovî xwe lê diqelibînin û di bilindiya 800-1000 gazî da dikeve xarê ko perçê wî ê mezin guh dimîne.

Çîştê duduyan, gava berfa kepek dibare nêçîrvan bi çiyê dikevin û şopê digerin. Gava bi ser rêçên wan va bûn, li pê diçin heya dibînin. Hînga nêçîrvan û jêhatîbûna xwe; yekî, duduyan, sisiyan jî dikarin bikujin. Goştê kovîyan payizê, herî ko nêrî diçe nav kerîyan xweş tê xwarin. Ji ber ko di vê demê da gelekî qelew dibin.

JÎ BERGEHÊN ENIYA ROHELÊ: *Eskerîne rûsî di ser çmekî re pîrekê saz dîkin. Di ser van pîran re piyade, siwarî, topî û timobil jî derbas dîdî.*

NĒCĪRA ROVIYAN

Nēçira van celeb rawiran bi tenê ji bo kaviłen wan tēte kirin ko du awa ne. Yek, di dora gundan da fe 1 lē tē venandin ko vē nēçirē gewende û dûman dikin. Awayē dudûyan, bi seyēn nēçirē û tajiyan tēne girtin ko min jî ev nēçir kiriye.

NĒCĪRA KĒVROŞKAN

Ev nēçir bi çar çîştan dibe. Ê pêşin bi tajiyan ko awayē kirina vē nēçirē ji her kesî ra nas e û ne hewceyî salixdanē ye.

Ji vē nēçirē ra, ji agahiya segman pirtir xurtiya tajiyan divē. Min pênc salan ev nēçir kiriye.

Ê dudûyan, li erdē dibe ko her nēçirvanek bi kêrî vî awayē nēçirē nayē. Ev celeb nēçirvan gelekî bi bînayî ne û li erdē dibînin. Gava nēçirvan kēvroşk li erdē dît, hēdî hēdî di dorē ra doş dibe, heya nîzîngiyē lē dike. Dema nîzîngî lē kir, bē rawestîn tîfîngē berdîdē.

Ê sîsiyan, piştî rakirina bēnderan, kēvroşk bi şev tēn û li ser bēnderan hewēn di nav kēs û efarē da hildîçînin. Nēçirvanē vē nēçirē bi roj diçin ser bēnderē û kozika xwe çêdikin; bi roava ra tē da rûdinin. Gava bi şev kēvroşk tē ser bēnderē bi tîfîngē lēdidin.

Ê çaran, qemelax e ko di berf barînan da ev celeb nēçir dibe. Dema du sê bost berf dibare, berî ko berf xwe bigire û hişk bibe, çend nēçirvan tev da diçin. Çi kēvroşkēn jî pêş wan rabin nafîlîtin. Ji ber ko lingēn kēvroşk kin in û heya bin zik bi berfē da terin xar. Heke bi holbunē bi qasî du sê sed gaz birevê jî, zû diweste û tēte girtin.

Li cihēn mayî, anê li deştan di hin cihnan da bi teyran jî nēçira kēvroşkan dikin. Lē di vē nēçirē da, ev celeb teyr bi serē xwe nikarin kēvroşk bigirin; bi tenē arikariya tajiyan dikin. Ev arikariya han ew e ko gava kēvroşk radibe, nēçirvan teyr û tajiyan bi hev ra berdîdin. Bê şik teyr berî tajiyan xwe digehînē. Di dema gihêştinē da, ji ber ko nikare bigire an rake, perēn xwe li çavēn kēvroşk diêxe û ji tirsan kēvroşk li ser piştē xwe daveje erdē û taji digehēnē.

Çiqas ko teyrên xurt, ên ko kēvroşkan û hin ji wan mezin tir rakin jî hene; lē ev celeb

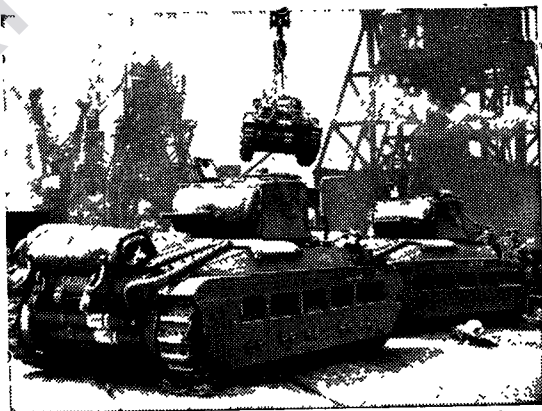
teyr bi kêrî nēçirvanan nayēn. Ji hēlekē, ew çend e mezin in ko ranabine ser destan; ji hēla din, ew qas e kovî ne ko kedî nabin. Di nava teyran da ê xurtir û dirende ev in. Ji van, li welatē me, teyrêreş û dûbirang hene. Hinck ji kurdan bi teyrêreş ra terlan jî dibêjin. Ji ber xurtî û zexmiyē, kurd wî padîşahē teyran dizanin.

NĒCĪRA MASIYAN

Nēçira masiyan li nik kurdēn berav pir çîşt in. Lē herçiyēn ko li cem me pê dixebitin çar in. Ê yekē, tor e ko ev awayē han ji hemî kesan ra nas e. Ji lewra dî wî warî da peyivînē ez zêde dibînim.

Ê dudûyan, çengel e ko ev celeb nēçir karē zarak û biçûkēn ko newêrin xwe bidin nav avē.

Ê sîsiyan, bi destan girtine ko ev celeb nēçir li nik berçemiyān gelekî bi rewac e. Vē nēçira han xortēn şampaz dikin. Di rojēn havîn û paizē da birek xort digehēn hev û diçin ber çēm. Kîjan cihē ko fireh û kûrayî hindik e di wir da xwe berdîdine çēm. Ev masiyanēn han, her yek kirasekî an derpeyekî li ser xwe dihêlin û di rex hev ra bi nava çēm da dimeşin. Herçî masiyēn heylî li ber wan direvin û xwe davejin keviya çēm bin keviran û fînan (kun û şargehēn masiyan). Hînga masiyan xwe noqî avē dikin û yek bi yek, dudu bi dudu bi derdixin. Carina jî masiyēn li pêş xwe li keviyēn tenik asê dikin û hînga di dorhêlê da rûdinin. Bi vî awayî hēdî hēdî qûnxuşkî ber ve hev tēn. Gava cih li masiyan teng dibe, dixwazin xwe di nav lingēn masiyanan da

TANGĒN KO JI EMĒRİKĒ TĒN DADIXIN BENDEREKĒ
WELATĒN ROHELATĒ NĪZING.

veşerîn. Hînga, nêçîrvan destê xwe li ser stoye wan datînin û digirin.

Ê çaran, avbirîn e. Ev çîştê han bi birîna ava çeman dibe. Pir caran zivistanê dema av pir dibe û di çem hilnayê, di rex çem da rêne nuh vedike. Havîne gava av hindik dibe, vedigere halê berê. Hînga masîvan diçin, û pêşiya avê digirin û li riya nuh siwar dikin. Gava av li ser riya kevin hate birîn, masî cih cih di pengavan da û hinek ji li giharê dimînin. Wê gavê masîvan bi destan pê dikevin û hemîyan digirin.

Herçî berferatî, nêçîra wan bi piranî dîsa di devê çeman da dibe. Ew cihên ko tê da çem dikevine ser Ferêt.

Bi navê metranê tiştêkî wekî rîman heye ko berferatî pê masîyan dikujin. Metran pişk wekî rîmê ye, bi tenê serê wê fî dunukul e. Gava masîvan davêje mîsî, ko li kîjan cihî keve nema bidertê. Bi dawîya metranê wa benek heye ko serkî wî benî bi piştî masîrvan va girêdayî ye. Metran wek cîrdan tê avêtin. Dema li mîsî ket û pê da cit bû, masîvan serê bînê ko bi piştî xwe wa dikîşîne û mîsî digire.

Di çemên me da sê çîştî masî peyda dibin ko ev in: ferxe, şawût û gamasî. Masîyên çeman pir mezin nabin; lê goştê wan gelekî xweş e. Di çemên me da kêr masî bi dirêjiya gazeke hene. Lê di Ferêt da heya bi pênc-şes gazan masî hatine dîtin.

NÊÇÎRA KEWAN

Nêçîra kewan, di welatê kurdan da bi kitirîmî belav bûye; lê nemaze li du cihan 'gelekî pêş va çûye, qezayên Bêsnî û Gextê. Xelkê van her du qezayên Kurdistanê zîvar û dewlemend, biçûk û mezin vê nêçîra han dikin. Ev nêçîr bi şes çîştan dibe; lê gava nêçîra kewan tete gotin, nêçîra ko kewan li ber kewan digirin an dikujin tê bîra mirov. Berê, emê vê nêçîrê ji xwandevanên xwe ra salixî bidin û paşê veşerîn ser her pênc çîştên mayî.

Ev nêçîra han me gotî bû li ber kewan dibe ko sê celebî'n. Dudûyên wan, nêçîra marî û çatiyê bi tîfîngê, nêçîra bestî bi dafan dibe.

1 — Nêçîra çatiyê: Çatî bi gîbandina du kewan tê pê. Ev kewana bi biçûkî tene girtin û xwedî kirin. Dema yeksalî dibin dudûyên wan di quşkan da bi hev va girêdidin; di çîlo-reşan da pê diçin nêçîrê. Ev nêçîr di serê giran, bestan û devê newalan da dibe. Nêçîrvan diçe, kewên xwe li ser hijekê an di nav kevîran da vedîşere, bi xwe di rex wan da kozîkekê çêdike û tê da rûdine. Çi gava kewên wî bixwînin, kewên çolê bi dengê wan ra tèn û dirêj

ser çatiyê dikin. Hînga nêçîrvan bi tîfîngê kewên çolê dikuje. Ev nêçîra han di birbanga sibê û serêvaran da dibe.

Nêçîra mariyê: Marî navê mîkewê ye. Dema meha biharê a paşin kew dibin zo û mîkew hêkan dikin û li 'ser rûdînin, 'kewên nêr bi tenê dimînin ko bi wan ra margîros têt gotin. Kewê margîrosî bê mîkew xwe ranagire. Rojê pê da dibe tiqetiqa wî. Çi gava dengê mîkewê dikeve guhên wî bê xweragirtin bi koranî têt. Di wê demê da nêçîrvanê ko mîkewa wî heye diçe wek nêçîra çatiyê bi tîfîngê kewê mergîrosî dikuje.

Nêçîra bestî: Bestî bi kewê girêdanê ra têt gotin. Her kewek bi kêrî girêdanê nayê. Ev

JI BÎRÊN ŞERÊ EFRIQAYÊ: Serê Efrîqayê bîrên Şerê Efrîqa.

celeb nêçîr carina bi kewekî (anê tenê bi bestî) û carna jî bi du kewan dibe. Bi kewê du-
dûyan ra serdar tê gotin. Berê nêçîrwan be tî
girêdide û li dorhêlê dafan direşîne, gava
serdar hebe, wî jî li cihêkî bilind datîne. Çi
dema kewên nêçîrê bixwînin, kewên çolê tèn
û rast dirêjî bestî dikin. Lirên wan berî ko
bigehê bestî dikevin dafan. Hinekên wan jî
rast bi firekê li ser bestî vedinin ko çerê ke-
wan di wir da dest pê dike. Carcaran şer
ewçend di nava kewan da xurt dibe ko bestî
bi kewê çolê digire û bernade. Qewimiye ko
nêçîrwan kewê çolê di dev bestî da girtiye.

Ji bo nêçîra dafan û tîfingê kewê gewr
(kewên çiyayê Evdilezîzê) e bi nav û deng in.

Dema kewê nêçîrê pir çenc dibe, çelenê wî
heya bi hêstirekê, hespekî heja ye.

2 — Nêçîra torê: Herwekî tora masiyan
heye, jî bo nêçîra kewan jî celebek tor heye.
Ev torên han perçek cawî çarkeşe ye ko bi
düyê rojnê çûnina li ser çêdikin û bi ser du
darikên çerast diêxin. Nêçîrwan dema kewan
li ciki dibîne tora xwe vedigire, dide pêşiya
xwe û di talda wê da ber ve kewan diçe. Ji ber
ko kew nêçîrven nabînin, dikin çîşteçîşt û
nafirin. Wekî direndekî bibînin, heya negihê
wan jê narevin. Gava nêçîrwan nîzik dibe, devê
tîfingê di kunika nîveka torê ra dike û davêje.
Ji vê nêçîra han ra nêçîrwanê sivik û şan-
paz divê.

3 — Nêçîra kaniyan: Kew li ser
kaniyan jî pir têne kuştin. Dema
paiz tê û avên hişkeliyan dimiçiqin,
serêvaran xwe berdîm ser kaniyên
nependî. Hin nêçîrwan, kozikên xwe
li ser van kaniyan çêdikin û gelek
kewan dikujin. Dema vê nêçîrê jî me-
hekê pirtir najo.

4 — Qemelax: Gava berf dikeve,
berî ko kew jî xwe ra cihê banîn û
çerê bibîne, gundî bi destî va derdi-
kevin qemelaxa kewan. Di berfê da jî
birçîna kew jî firekê zêde nikare
bifire. Ji piranî û nermiya berfê bi
lingan jî nikare bireve, hînga qemela-
xvan wan bi destan digirin ko jî vî
awayê nêçîrê ra jî qemelax tete gotin.

5 — Sokin: Di barîna berfê da
hemî kew cihên xwe berdidin û da-
dikewin destê, ber çeman û av û
çiravan, da ko di reşiyê da bikari
bin biçêrin. Gava dibe bihar û berf
li çiyê dihele, kew berê xwe didin cih
û warên xwe. Her refek bi sedan
difirin.

Nêçîra sokinê di her cihî da nabe.
Kozikên vê nêçîrê nayêne giharîn.
Heke kozik baş û neçîrwan jî î jêhatî
be, rojê çel-pencî kewî dikuje. De-
ma vê nêçîrê bi tenê heft-deh roj in.
Kozikin sokinan hene ko bi çelenê
jinekê têne gubartin. Ew jî wekî erd
û zeviyan jî milkan tèn hesêb.

6 — Nêçîra bi teyran: Gava em
çêlî nêçîra teyran dikin, her kes
dizane ko nêçîrwan teyrê xwe dibe û
dema kewan dibîne berdide wan û di-
gire. Lê pir hindik mirov hene ko
çîştên van teyran, awayê girtin û

ok. Piştî vî şerî sondixwariyan zeferine din xistine destên xwe. Lê
winda ne bûne. Klîşa jorin jî wî şerî lîhevîstineke tangan şanî dide.

bixwedfikirina wan biza ne. Ji ber ko min bi xwe teyrê neçîrê bi xwe-dî kirine çê û xerab ez hinekî agahî vê yekê me. Ji lewra min divê vê hêla ko ji xwende. vanan ra nenas e bidim zanîn.

Teyrên ko neçîra kewan dikin pênc çîşt in. Teyrêres, hulîlik, şahîn, sipir û doxan. Ji van her pênc çîştan, her dîyên pêşin, yanê teyrê-reş û hulîlik kedî nabin û bi kêrî neçîrvanan nayên. Lê her sê çîştên mayî kedî dibin û teyrîne neçîrvan in.

Ev teyrên han jî, bi çîştêk tor têne girtin. Ev torana di kozikine xweser da têne vegirtin.

Kozikên teyran gelekî biha têne firotin ko yek hêjayî qelenê jinekê ye. Xwediyên van kozikan di rojên bi mij û dûman da diçin û torê li ser dîvarên kozikê vedigirin. Mirîşkêkê di bin torê da datînin û benekî bi lingê mirîşkê va girêdidin û serê bîh bi dest xwe dikin. Dema mij û dûman dikeve dinê û teyrên han jî kêfan radibin fir û gerê, neçîrvanê teyran hîdî hîdî serê benê ko bi dest da ye kaş dîke û mirîşk di cihê xwe da vedipirtike. Gava teyr mirîşkê dibîne; di jor da xwe berdi-de ser û dikeve torê. Bi vî awayî neçîrvan diçe teyr digire û her du çavan didirû û tîne mak. Ev teyrên han, li goreyî cinsên xwe tîne firotin.

Şahîn, ko kêman caran tîne girtin bihayê wî sî zêrên zer e. Tevî ko teyrêkî biçûk e, tu neçîr xwe jê xelas nake. Ev teyr bi kêrî neçîra qulingan jî tî. Dema quling jî çîyan dadikevin deştan û gava vedigerin çîyan, neçîrvan teyrê xwe bera refê wan dide. Çaxa şahîn refê qulingan dibîne, di jêr va wekî tîrekê, tîk hol dibe, heya bi serhêla rêf dikeve. Hînga, berî hemîyan rêberê rêf dikeve. Gava rêberê qulingan kete xar, êdî ên mayî nema dizanin kû da herin û li banî ref li dora xwe doş dibe. Hînga şahîn wekî nişan-darê jêhatî yek bi yek di serê qulingan da lê-dixe û diexe jêr. Heya qulingek li banî bimîne, şahîn danakeve. Ên ko bi şahîn neçîra qulingan kirine dizanin ko ev teyrê biçûk çî bela

KOMANDOSÊN BRITANÎ DI HENGAMA TALÎMÊ DE DIKIN DAKEVIN BEJÊ

ye. Herçî refên kewan in, ne bi awayê refên qulingan, lê disa şerpeze dibin. Gava kewê pêşin digire, ên mayî xwe berdidin erdê nav devî û kevîran. Hînga segman tevî seyên xwe wan li erdê digirin. Kewê ko dengê gujîna perê teyr keti be guh heya du saetan diqutife hev û nikare bireve.

Sipir: piştî şahîn teyrê çeleng û neçîrvantîr ev e. Lê sipir, bê kew û kevokan bi kêrî tu neçîrên mayî nayê. Di gava berdana neçîrê da ew jî refê kewan bi tevayî diqefilîne. Ji ber ko ew jî kewê pêşin digire û yê n mayî jî segmanan ra dihêle. Bihayê vî teyrî bîst zêrên zer in.

Doxan: bi qasî şahîn û sipir ne î neçîrvan e. Ji ber ko çav nade kewê pêşin û carina di nivê rêf da û pir caran kewê paşin digire. Ji lewra refê ko teyr di ser ra ne firîye bi tevayî naqelîle û difilite. Li hayê doxan jî deh zêran bêtîr nîne.

Awayê xwedikirin û daxistina teyran a neçîrê jî hewceyî westeke mezin e. Ji ber ko benda me pir dirêj bû min ne xwast ko xwan-devanan kir bikim. Heke rojekê kês di min keve dê di bin navê (xwedikirin û daxistina teyrên neçîrê) da bendeke xweser jî axayê xwe ra binivîsim

Ji van celeb neçîrên me nivîsî pê va jî, dirende, rawir û firende tîne kuştin; lê neçîra wan ne e xweser e. Ji lewra min ne xwast wan jî çîştên neçîrê bihejmêrim.

OSMAN SEBRÎ

ESËIRA ZIRIKAN

Zirikan li Kurdistana bakur dibe pênc kerf. Zirikanê welatê Serhedê, li bakurê ke'a Xînusê û di navbera Hezaromê de ye. Jê re Tekmana jorîn dibêjin. Tekmana jorîn nehya Medragê ye.

Ew bir (25) gund in û panzde gomên bane-kî yanî cihê pez û cot hene. Li vir kara xwê heye, jê re « Kara-spî » dibêjin. Li nivroyê Daşkesanê, bi saetekê pêtrola gazê heye.

Tekmana jêrin: Nahya wê Soylemez e. Ev jî girêdayî Xînusê ye. 30 gund û 15 gom in.

Zirikanê Gogsê: Nehya wê Gogsê ye, li bakurê rohelatê Xînusê. Mezin û serdarê wan mala « qulaxsî » ye. Keremê Qulaxasî di şerê serxwebûnê de gava çû Îranê eceman ew û 29 peyayên din kuştin.

PERGAL Û ADET Û HATINÊN WAN.

Hatin pez û zad û hesp in. Pezê serhedî ê sor bi nav û deng e. Dawa mî û beranan jî bo ko hilneqetin qayîş dikin. Keriyên firotinê di Behira-reş de derbasî Stenbolê dikin. Rûnê Hezaromê tevaya Kurdistan û Anadolîyê têr dike. Berê dihat Şamê jî.

Hesp: Li Serhedê axilê hespan wek pezê kovî timî li mêrgan diçêrin û dizên. Heya ko tacir jî Diyarbekirê û hin derên din ten kîrîne. Hêj nû derin ser, û dor li wan digirin û li nav gundan diqelibînin. Hin bi hin digirin, fînin firotinê digel canûyan.

ZAD Û GENIM:

Olçek heya (20-25) davêje. Sala ko palixêr zû bikeve pê re nagihin kuta bikin, guşiyên genim dixin xaniyan. Nanê wan gelekî tamdar e.

PERGALA WAN:

Eşîrtî ye. Rajêrê serdarê xwe ne, timî heweskarê şer û pevçûnê ne. Tucaran jî romîyan re bindestî ne kişandine û xwe aza dîtine. Ji ber ko romîyan nikarî bû wan bin sî bikin, li sed dek û berger bû bûn hemidî. Lê nizanî bûn çi ye; di mala xwe de maşê kaptênan dixwarin. Hinên din emirê xwe bi firarî dibihartin. Piraniya stranên wan şerê romîyan e.

ADETÊN WAN:

Mêr bi şal û şapik, keji û kolos û piştên ecemî ne. Jin bi şahr û kofi, fistan û xeftan, zêr û kember in.

Stranên kurdî pirê wan jî Serhedê ne. Bê xwe reqs û dilanê dizanin. Keç û xort di destên hev de dilîzin. Keç û xortên Serhedê bejindirêj û çavreş in. Li wî welatî qîz û xort di 12 salan de balix dibin.

ZIRIKANÊ DIYARBEKRÊ AN ENTAXÊ.

Rohelat û roava jî Pasûrê heya Hênê, nivro deşta Diyarbekirê ye. Drêjahî jî Pasûrê heya Hênê (60) kilomêtir in. Pehnayî jî Karazê heya Bîrçelînê (40) kilomêtir in. Tê de heye sed gund. Çardorê wê eşîrên jêrin in:

Rohelat: Badikan, Xîyan, Silvan

Roava: Têrkan û eşîra Mêribê (zaza ne)

Bakur: Eşîrên zaz. Ji rohelat heya bigilhe roava, bi rêzê ve: Kavar, Mestan, Botîyan, Tawîs, Seywan.

Nivro: Zirikanê-Hezro û deşta Diyarbekirê.

Di erdê wê eşîrê, di nivro û bakur de du çiyayên dirêj û bê dawî hene. Navbera her du çiyayên navdeşteke bi çot û cebar e û hewa wê gelekî xweş e.

Hatinên wan cah, genim, kuncî, pembû, nok, nîsk, garîsên gewr û zer û stenbolî, kartol, fasûlî, riz, hevirmîş. Pezê wan bi piranî bizin in.

Eşîr di tîfîngê de pir xasûg yanî mahîr in. Hema her xort neçîrvan û blûrvan e. Merovê reşkal çel salî nabe ko çend sal mehkûmî an zindan ne dîtî be. Ji siwarî û amanan zehf hez dikin. Wergirtina wan jî wek ên din e. Bi tenê mêr serwalê diyarbekirî li xwe dikin.

Çiyayên vir gelekî bi dar û şkeft û newal û banî û tew kanî ne.

Her tewî fireke û heywanên kovî li vir hene. Nemaze pezkovî, beraz hema wek pez in.

Çiyayên vir jî hevkefî û fîvel in. Di tevayîya welêt de fidayî li vir kom dibin. Lewre cihê şer e û her xwarin lê peyda dibe. Di Zivistanê de digel berfa pir merov dikare lê bidebire. Hingî lat û zinar û şkeft zehf in. Em bi xwe sê salan tê de derkefî mane.

Di nav wê eşîrê de du bajar hene: Licê û Hêncê. Ev her duyan jî zirikan eşîr nahesibînin. Navê wan bi bajarê wan ve ne. Navê kevnare welatê Entaxê digotin ê. Ji ber ko niha Entax bûye gund û Licê bûye qeza welatê Licê dibêjin.

Mezinekî xweser tê de nîne; rîspî dibêjin. Berê Sevdiya begê Licê mezîne van zirikan bû. Piştî hatina Evdirehman paşayê romî, mîr jî bû rajêrê rom.

Gundê min bi xwe di navbera Licê û Hêncê de gundekî bi av û beşçe ye. Serkaniya Diclê jî bakurê gundê me dertê; jî bin çiyayê Bîrçelînê. Kara xwê jî di ber de ye.

ZIRIKANÊN HEZRO:

Zirikanên Hezro li nivroyê rohelatê zirikanê Entaxê ne û her du bi hev ve ne. Bi tenê çiyayê Dêrtopan di nav wan de ye.

Rohelat Silfvan e. Di navbera wan de çemê Sela-
tê heye. Piştá van çíyan ú nivro deşta Diyar-
bekirê ye. Welatekî fireh ú cihê zad ú bixwe-
dikirina pez ú dewêr e. Çiyayên wî tev de
rez ú fekî ne. Deşta wan tev de medrebên bi-
rincê ne. Devên çeman mevelên gamêşan in.
Pezê wan hemî mihên gewr ú çavreş in.

Pêncî gund hene. Bi carekê eşir in. Rajêrê
mala Receb begî ne. Maleke zehf mezin ú kêr-
hatî ye. Hezro bi xwe nahye ye. Ji Hezroyê
ber bi nivro deşta Diyarbekirê ye.

PERGALA DEŞTÊ:

Di deşte de eşîreke xwenan nîne. Tevayi-
ya gundan yên xelkê Diyarbekirê ne. Bi piranî
gundên mala Cemîl paşa ne. Ên din her çend
gund yên hinan in.

CEXRAFYA VÎ WELATÎ:

Herwekî me got bakur çiya ú nivro çiya
Ev her du çiya rohelat ú roava ve bê

belket dirêj in. Ji ber vê yekê navekî xweser
lê ne hatiye kirin.

Çiyayê bakur tiştê ko min diye ji çiyayê
Talorikê, geliyê Gûzan ú qezma Mûşê ber bi
roavê tê çiyayê Kavare ú Birqelîn, kaniya
Dicle, derbasî çiyayê Nêribê ú Erxenî ú Maden
ú kêzîna binê Xarpêtê ú Kemirxan ber bi
pira Hîzol ú Ferat ú Meletyê. Qenc nayete
bîra min, lê bawer bikin çiyayê Hekîmxanê ji
pê ve ye.

Çiyayê Nivro: Rohelat ji pira Batamanê, yanî
pênc saet rohelatê Ferqînê dertê ú bi roava
ve dudirêj dibe, ji pira Batmanê tê çiyayê
piştá Farqînê. Jê re dibêjin çiyayê Narîkê an
Miqûrê ú Derê-kur neqebeke gelekî asê ye. Ev
çiya tê tixûbên Zirk ú Silfvan ú tê çiyayê Dêr-
topanê, bakurê Hezroyê ú jê tê Dedaş ú Eyn-
darê. Çiyayê Mehmedîyan dikeve çemê Enbarê
ú çiyayê Têrkan ú çiyayê Basrafê, nivroyê

Pîranê ú çiyayê Egil ú Erxenî
ú pira Qelenderan. Disa tevî
çiyayê me got yê bakur dibe
yanî çiyayê Manê.

Erdê wê navdeştek e. Gun-
dên avî gelek in. Gundên bi
aş ú medreb Sarim, Girê Dad-
mê, Sîsê, Dabilo, Xwêlîn,
Comelaş, Hênê, Licê, Serdê.

Ji tevan çaviyên Hênê ú
Serdê mezin in. Ji qawin ú
fêkiyên van her du qeseban li
Kurdîstanê jor bi nav ú deng in.

Cemê Enberê, serçaviya
wê ji Hênê ú Serdê ye. Ev
çem çiyayê Mîro diqetîne ú
dikeve deşta Diyarbekirê. Bê-
qeder mederbên birincê li ber
vê avê hene.

MESELA GAWESTIYAN:

Bi vê hêncetê min ji xwest
çend pîrsan li ser mesela gawesti-
yan bibêjim.

Mesela gawestiyân di Kurdîsta-
nê de pirseke dirist e. Lêbelê ne
bi tenê bi vî awayî bûne kerf.
Hin gawestiyayê koçê ne. Lê hi-
nên din rajêriya romîyan qebûl
ne kirîye ú li ber wan rabûne. Bi
setma leşkerekî pir ji hev de ke-
tine; bûne fermanlû. An di dirê-
jahiya zemanan de zêde bûne ú ji
hev cihê bûne. Her kurd li ba
xwe an di eşir an di malbata xwe
de dizane ko ji maleke kevnare
xelkê wê malê bi rêva bûne
deh mal.

Zirikanê jêr ú jor di rex hev
de dijîn. Ev zêdahiyên hev in. Ên
dûr gawestî ne. **HESEN HIŞYAR**

BALAFIRGEHEK JI BALAFIRGEHÊN INGILÎSTANÊ

LAMPEDŪZA

Ordiwên sondixwariyan piştî ko Efrîqa bakur ji eskerên mihwerê saffî kirin, bi bombarana hewayî girava Pantelaryê û di pey wê re du giravên din ên piçûk zemtî kirin; tev de giravine talyanî. Di nav wan de giravek heye jê re Lempedûza dibêjin. Di heqê Lempedûzayê de malûmatin ketine destên me. Em wan di jêr de berpeyî xwendevanên xwe dikin:

Lempedûza di nivroyê Sicilyayê de, lê jê bêtir nîzîngî erdê Efrîqayê, Tûnisê ye.

Lempedûza milkê yekî maltayî bû û tê

de çend mal ji xelkê Maltayê dijîn. Piştê girav kete destên mîr Cûlyo Tomas, dükê Palêrmê.

Li 25ê Hizêrana sala 1806î Dûk Lempedûza firotê təcîrekî maltayî, bi navê Salvo Gat. Ji hingê ve təcîrê maltayî dest bi avakirina giravê kir; ji Maltayê cotkarî anîn û himên du dêran jî danî.

Piştî mîdekî birayên Karlo Kêzrop ji girava Gozoyê hatine Lempedûzê û xwe gihandine Salvo Gat û pev re ji avakirina giravê re xebitîn.

Di sala 1810an de yekî inglîz bi navê

Elêksardr Fernandez birekî Lapedûzayê kirî. Li ser wê yekê hikûmeta inglîz jî bo hefadiya giravê hin esker şandine Lempedûzê. Ev esker heta sala 1814an di giravê de man û di wê salê de jê kişiyên ûjhakimiyeta giravê jî nû ve ket destên Gat û hevalên wî. Lê ala inglîzî li giravê ma.

Di sala 1816 de qralê Napoliyê cenkeştiyek şande giravê û xwest ko hikim, bêxe destên xwe. Xelkê giravê pê qail ne bûn û cenkeştî bi şûn de veşerîya.

Di sala 1843an de û li 11ê Îlonê wê carê qralê Îtalyayê li ser du vaporan 400 esker şandine giravê. Kumandar digel çend zabitan dakete bejê û xwest ko hakimê giravê Gat bibîne. Gat û jina xwe Glormâ û çend gundî çûn pêşiya kumandêr û pê re axaftin.

Kumandarê talyanî jî wan re da zanîn ko hikûmeta wî dixwaze giravê asê bike û wê bike warekî eskerî. Gat û kumandar tev de çûn qesira Gat, kumandar fermana qralê xwe xwend û piştî mizakerekê li hev hatin û girav kete bin hikimê talyanan. Ji qesira Gat bandêra brîtanî daxistin û li şûna wê alekê talyanî rakirin.

Piştî 100 salî ala inglîzî bi destê balafirvanekî brîtanî veşerîya Lempedûzê.

EVDIREHMANÊ ROJKÎ

NEXWÊŞNÊRÊN RŪSÎ DI ENIYÊ ŞER DE

TANGEKE EMÊRIKANÎ DAYE KAŞEKÎ

ŞÊXÊ BARZAN ÇAWAN FIRANDIN?!..

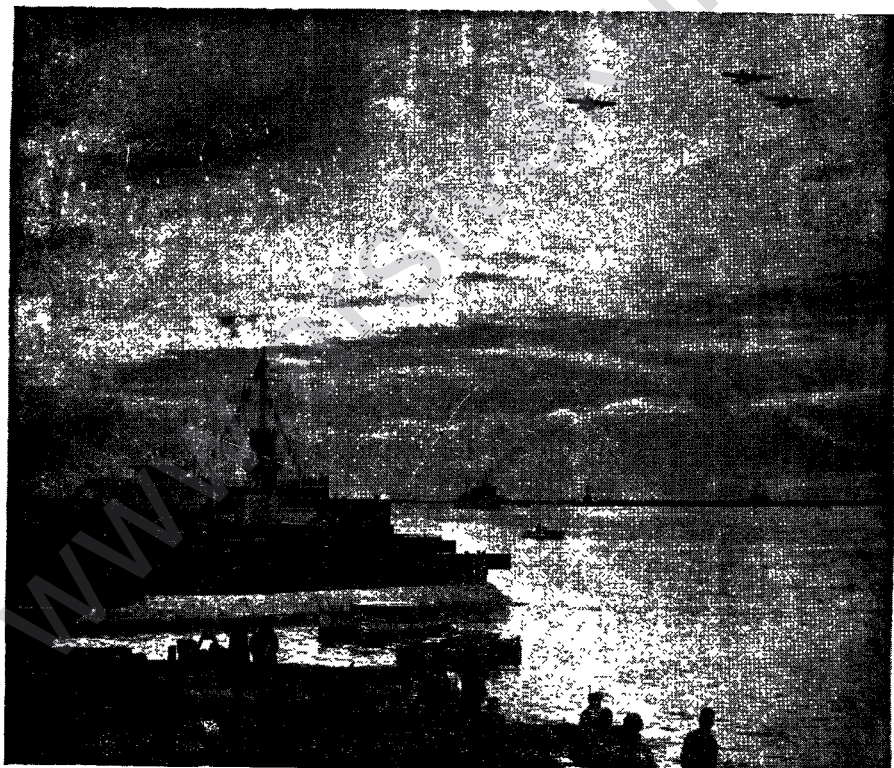
Îro li nav kurdên nîvro gava şexê Barzan tete gotin, şex Ehmedê ko bi Xudanê Barzan hatiye nasîn tê bîra mirov. Ev şexê ko hatiye firandin ne Xudanê Barzan şex Ehmed; bavê wî şex Mihemed e. Der heqê Xudanê Barzan da jî, di hejmara pê vê da, ezê zanîna xwe binivîsim.

Ev çîroka ko dixwazime bêjim, ne tişteki xeyalî ye; lê tişteki qewimî û rast e. Berê, min ev çîrok ji devê şexê Garisî şex Evdirehman bibist. Paşê min dûr û dirêj pirsî, dawîya ko min xwe gihandê, gotina şexê Garisî ê rehmetî bi tevayî rast bi derket.

Şex Mihemedê Barzan yek ji şexên terîqê bû. Ji wan şexên ko nizanin şexîti û mirîdîti çi ye; bi tenê ji nezaniya millet destkewîti dibin

û xwe di bin navê şexîtiyê da li ser serê kur dên reben dikin mezin û riya debareke şahane ji xwe ra, riya mezinahiya cihê ko tê da ji jî kurên xwe ra pêk tinin. Lê bi ser vê yeka han da; şex Mihemed ne mirovekî beradayî bû. Teqez ji gelek şexan qencîr û çaktir bû. Qe ne wek şexên mayî di riya bêemiriya Xwedê da pêş da ne diçû. Heke gunehêkî wî hebû, bê ko qeweteke manewî li cem hebe, xwe xwedî manewiyet da bû zanîn û di qeza Zîbarê da gelek mirov bi mirîdî li serê xwe civandi bûn. Ji xwe ev gunehê han bû ko bû bû sebaba firandina wî.

Di serê babilîska bîstan da²li qeza Zîbarê şex Mihemedê Barzan di nav eşîrên Mizûrf, Şerwan û Berojîyan da navekî baş biri bû. Xelkê wî, ewçend jê hez dikirin ko di riya şex da û ji bo daxwazên wî mirin, bextiyariyêke mezin dizanfîn. Ji dilpaqijîya xelkê wî pêva, dilçakî û rûnermîya şex jî ev hezkirina

BENDERA TÛNISÊ:

Roja ko genêral De Gol gihastîye Tûnisê balafirên fransîzi di şer benderê re firiyane û hatina serekê Fransa Şerevanî şahînet kirine.

han roj bi roj zêde dikirin. Her roj piştî nimêja êvarê, şêx şîretên dîni li mirîdên xwe dikirin û di jwariya roja pişdawiye û agirê dûjêhê jî diêxist bîra wan.

Şêx, rojekê jî rojan di nava van şîretan da, çêla rabûna cenabê Mehdî dike. Di vê navê da, ji mirîdên sere yek pîrsa nav û rûçikên Mehdî û tevî dema rabûna wî jî şêx dike. Şêx bersiva mirîdê sere, holê dide:

— Mehdî, piştî pêxember pêyayê Xwedê ê qenctir e. Navê wî Mihemed, milên wî jî ên hemî kesan dirêjtir û hinarokên rûyê wî nûr jê dibarin. Çawan ko şûr wî nabire tîfing jî pê da naçe. Dema rabûna wî, weharem e gelekî nîzik e. Heye ko firo hati be dinê û riya roja ko Xwedê jê ra ferman kirî dipêye.

Hînga yek jî mirîdan radibe ser xwe û dipirse:

— Qurbanî bi awayê ko me jî şêx bihîstî, Decal jî tevî Mehdî radibe û kerê wî gelekî fî beza ye; rojê riya salekê dikare here. Ma gelo, cenabê Mehdî çilo li ber wî zalimê han xilas dibe? l..

Bê şik, dema şêx ji mirîdên xwe ra çêla Decal û kerê wî ê beza kiri bû, awayê li pêş wî xelas bûna Mehdî ne hati bû birê. Lê niha mirîdekî ev yeka han jê dipirsî û jî vê pîrsê ra jî bersivêk diviya bû. Nizanîn ne jî rûçikên şêxan e. Gava şêx dît, çavên hemî gubdaran çûne ser wî û bersivêkê jê hevî dikin; bê raman dibêje:

— Difire.. difire kurê min difire..

Di tu kitêban da çêla firîna Mehdî tîng; lê ji bo ko şêx xwe nezan rave neke holê goti bû û mirîdan jî bawer kiri bû. Lê nîzam, Xwedê jî ev derewa han jî şêx qebûl dikir an na.. Vê yekê emê di dongiya şêx da bibînin. Piştî ko şêx şîretên xwe dike, li mizgeftê bi derdikeve û diçe dîwanê.

Ën ko mala şêxê Barzan dîtine dîzanîn ko cihê dîwana şêx çiqas fî bilind e. Tayê binî mizgeft û yê duduyan xaneqe (tekiye) û yê sisyân dîwan e.

BOMBAYÊ Û BALAFIRVAN DI BALAFIRGEHEKE WELATÊN ROHELATÊ NÎZING DE

Gava şêx jî mizgeftê diçe dîwanê, mirîd di nav xwe da li ser şîreta şêx a wê rojê (rûçikên Mehdî) dipeyivin. Dixwazin bizanin, ka ev rûçikên han bi kê dikevin. Ji ber ko rûçikên şêx gotî, hemî bi şêx diketin, hinek jî mirîdan dibêjin ko: hebe, tinebe şêxê me Mehdî bi xwe ye. Hinekên wan jî dibêjin: ma kînga şêx rastî jî me veşartîye ko firo jî veşêre; heke ew Mehdî bûya wê jî me ra bigota. Li ser vê gotinê birê pêşin dibêje:

— Ma nayê bîra we ko şêx got: « dema rabûna wî gelekî nîzik e. Heye ko firo hati be dinê û riya roja ko Xwedê jê ra ferman kiriyê dipê ». Erê şêx, Mehdî bi xwe ye; lê riya fermana Xwedê dipê.

Birê duduyan dîsa bi gotina xwe digire ko şêx ne Mehdî ye. Li ser vê dikevin gewriya hev. Ji her du serîyan yek nikare ê din bîne ser gotina xwe. Hînga yekî risipî jî mirîdan radibe û dibêje her du biran:

— Ma cihê ko e jil hebe, hewceye ko hûn holê zikên hev diêşînin. Ma nayê bîra we ko şêx got: tîfing bi Mehdî da naçe. Werin emê herin dîwanê û Bestek tîfing berdine şêx, heke Mehdî be, berik tê naçin.

Va eqilmendê Barzan nafikire ko heke şêx ne Mehdî, be dê bimire. Ev yeka han nayê bîra mirîdên her du biran jî. Gotina hemîyan li ser vê tevdirê dibe yek û şêş peya tîfingên xwe radikin û diçin dîwanê. Di nişka va devê her şêş tîfingan didin pîsîra şêx û tiliyên xwe davêjin lingên tîfingan.

Bi dengên tîfngan û rabûna dû ra, şêx dizane ko evana bi bêbextî wî dikujin. Ew jî dide xwe û direve. Mirîd wî di devê dêrî da digirin ko hemî berik li cilan ketine û bi cên ne ketine. Li ser vê tecrîba han êdî şîka wan namîne ko şêx Mehdî ye.

Lê hinekên mirîdan dîsa naxwazin bi vê yekê bawer bibin. Li ser vê, di navbera van û ên mayî (anê piraniya ko bi Mehdîtiya şêx bawer bûne) da qirên dibe. Hînga ew eqilmendê ko rîya tîfng - berdana şêx bi ber

mirîdan xîstî bû, dikeve navbera wan û dibêje:

— Ma ev gotinên we hewceyî qirênê ne? Ma nayê bîra we ko şêx got: Mehdî dikare bifire? Werin emê herin biceribînin..

Ev gotina han bi serê hemîyan dikeve û tev terin nik şêx û daxwaza xwe holê jê ra dibêjin:

— Qurban! piraniya me bawer in ko şêx Mehdî ye. Lê hinekên bê-îman di me da hene ko bi vê yekê bawer nabine. Me divê şêx vê şîka han di dilê wan da bi derxîne.

— Ma ez çawan dikarim vê şîkê di dilê wan da bi derxîm û kê jî we ra gotiye ko ez Mehdî me?

— Qurban, dilê me hemîyan dibêje tu Mehdî yî. Ma şêx ne go'iye ko dilê çel misilmanî li ser çî tiştî bibe yek, ew tişt rast e û nabe derew. Herçî şîka di dilê hin mirîdan da heye tuê'bi firîne jê biderxî.

— Kuro ma hûn ehmeq in, ez çawan dikarim bifîrim?!

Hînga eqilmendê Barzan, ew mirîdê ko berê rîya tecrîba tîfngê şanî hevalên xwe daye dibêje:

— Gelfî mirîdan! Ji ber ko dema rabûna Mehdî hîn ne hatiye, şêx xwe êşkere nakiye. Lê em dikarin biceribînin. Werin emê dest û lingên şêx bigirin û li ser xaneqê bavêjin jêr. Hînga wê bi kotekî bifire.

Hin gotina eqilmendê Barzan ne qediye ko mirîd bi dest û lingên şêx digirin û bê ko guh bidin qîr û zariyên wî rebenî, li ser xaneqê davêjin.

Şêx Mihemedê ko cendekê wî fî zexim bû, bi selameti nagehê hewşê. Her du dest û lingek, sto û pişt bi şêş cihan dişkên û şêx bi rastî dibe Mehdî. Piştî ko me got, pist û stoyê şêx jî şikesti bûn, êdî ne hewce ye ko em bêjin roja dûtirê canê xwe sîparte ruhîstîn û cendekê xwe jî sîparte gorê. Hîngê ev şêx Ehmed, ê ko bi navê Xudanê Barzan hatiye nasîn fî şêş salî bû.

OSMAN SEBRÎ

TANGÊN BRÎTANÎ DI ENIYA BÎRMANYAYÊ DE

TOPEKE INGLÎZÎ YA 40Î DI ŞARGEHÊ DE

GIRAVA JINAN Û GIRAVA MÉRAN

« Adetén bav ù bapitan »
« Kerik xweştir in ji héjiran »

Belé medheloké holé gotiye; lê carina neví ù neyñçirk rabúne ù ew adet xerab kirine. Ji xwe adetin hene divét béne xerab kirin; wek adeta her du giravén Pesíffiké.

Beriya niho bi pénci salí, wexté ko mibe-şirén ewropayí ù emèrikaní li giravén Pesíffiké én gir ù hür belav búne; té de qewmine xerib ù adetine xerib dítine.

Di Pesíffiké de li rex hev, du girav hebün; yek ji a din hinek mezinintir. Ev her du girav bi heft kilomatiran ji hev dúr bün.

Di van her du giravan de qewmek dijí ù li gora adeteke kevin jin ù méréñ wí qewmí ji hev cida diman. Herçí méréñ di girava mezin de; heçí jin di girava picúk de dijín. Belé adeté welé diviya bú.

Ûcar di girava mэрan de gava çaxé ziwaza xortekí dihañ hevalén wí jé re cejinek çédikirin; ew dibirin peré behiré ù ew bi helehopé tavétin behiré. Xorté delal bi melevaniyé xwe digihand girava jinan. Girava jinan bi zinarine bilind ù asé dorgirtí bú. Lê bi tené cihekí nizam ù qulér hebú. Xort di wé qulé re hildkişiyán giravé, ji xwe re keçikek

dibijartin ù digel wé ù dîsan bi mélevaniyé vedigeriyan girava xwe.

Jinik di girava mэрan de hetaní ko ji cilan radibün dima. Dena digihaşte wí half ù nema zaro tanín ew vedigerandin girava jinan. Herçí jinén stewr ji salekè bétir di girava mэрan de ne diman. Mэрén wan ew vedigerandin girava jinan ù ji xwe re keçikeke din dibijartin.

Herçí zaro law di girava mэрan de diman. Keçik gava bi ser ligan diketín ù ji şir dihatin vekirin, bavén wan ew dibirin girava jinan.

Vi half bi ví rengí dom kir heta roja ko ji nav wí qewmí xortek bi navé Arwa rabú.

Arwa piştí ko giháşte emiré ziwacé ù hevalén wí ew avétin avé ù bi melevaniyé çú girava jinan, li şuna ko ji xwe re keçikekè bibijére ù vegere girava xwe; di nav pírekan de rúnişt ù bi wan re axaft. Arwa digote wan:

— Ma hon çawan qail dibin ko holé bi tena xwe bijín ù li héviyé bimínin da ko yek ji me bé ù yeké ji we bineqíne, ji xwe re bibe ù piştí çend salan wé dísan vegerine bavéje girava wé. Ma ji we re ne heyf e.

Gotinén Arwa diketin seré jinan. Rabún destén xwe dan desté wí ù qula ko mirov té re diket giravé bi keviran girtín ù húnandin.

Hefteyek keti bú navé ù Arwa vegeriya bú girava xwe. Xelké girava mэрan rabún xwe kar kirin; li flúqan siwar bün ù beré xwe dan girava jinan.

Gava giháştine qula giravé çí bibínin. Qul húnandí ye ù Arwa digel jinén xwe — belé tev de bú bün jinén wí, ji xwe heye ko Arwa ev tişt ji bo vé yeké kiri bú — li ser aségehé sekiní ye ù amadeyí cengé ye.

Mэрan kir ù ne kir jé re tu derman ne dítin. Carekè, didowan caran ceribandín lé tu havil jé ne kirin.

Siñ, çil sal ketin navé mibeşir giháştine her du giravan. Di girava mэрan de ji hin píñ ù kokim ù cend mirovén nexweş péve tukes ne dítin. Girava jinan şén bú bú. Jin ù mэр tev de bi şahí ù kéfxwesí dijín. Xelké giravé zev bú bú; ji déne gelér lé tev de ji bavékí; tev de ji Arwayé asé.

EVDILEZÍZ METWAR

BANÚ ÇENKEYŞEK

Jina meréşal Çenkeyşek, screkè Çina şrevani, li rex méré xwe ji bo felata welatê xwe xebateke zor dixebite. Banú Çenkeyşek vè paşiyé çú bú Emèrtiké. Resimé jorin li Nuyorke hatye gortin.

DÎROKA

JINA NAPOLYON

« Ji welatpactan mezintr û bi rûm-
tir nime, bê wan kesên ko di rîya
welêt da lebatine xwe wenda kuime ».
Napolyon

1

GIRAVA KORSİKAYÊ

Korsika di roavayê peravên İta liya da giraveke navîn e. Erdê vê giravê tev da çiya û bi darên şeh-belûtan xemilandî ye. Xelkê tê da wekî xelkên hin çiyân ji mêran û mêranîyê gelek hez dikin. Ji mêranîyê pê va xelkê vê giravê bi rûmet, camêrî û şerûtiya xwe jî bi nav û deng in. Yeke din jî, xelkê vê giravê wekî me kurdan ji bo standina tolê meraqêke ecêb li cem heyê. Ev meraqa han ko li nik wan ketiye hikmê adetekê jê ra « vandêta » anê tolstandin dibêjin. Çi kesê korsîkî ko tolek li ser hebe, çavpehnîyê bike û tola xwe nestîne di, nav xelkê xwe da bê rûmet tê nasin.

Korsika, di berê da her di bin destên millet û hikûmetên dorhêlê da bûye. Lê hercar vî xelkê mêrxas bi temami serê xwe jî hikûmeta serdest ra daneaniye; her bi çavekî neyar li zorbazên ser xwe nêrine. Ev girav di pêşiyên babilîska hejdehan da keti bû destên hikûmeta Jenwayê. Çiqas ko korsîkiyan ne dixwestin serên xwe jî van hikûmetên zorbaz ra deynin jî; jî ber ko adeta « vandêta » tolgirtinê di nav wan da gelekî pêş da çû bû û neyariyêke mezin di nav wan da anî bû pê, nema dikari bûn vegeşîne ser zokerên ser welatê xwe û her bi hev û din lehiya bûn. Di nîvê babilîska hejdehan e paşin da, bi navê Paskal Paolî mezinekî giravê herçî malmezînen korsîkayê li dora xwe civandin û xwest ko hikûmeta Jenwayê di giravê da bi derxîne. Ji ber ko ev hikûmeta han pîr û qels keti bû, tevgera Paolî hinekî havil didan. Lê gava hikûmeta Jenwayê dit ko hîdî hîdî xelkê Korsîkayê xwe jî bin destê wê bi derdixin, di sala 1768 an da girav firote hikûmeta Fransayê.

Piştî ko civata Paolî serekî dirêj li pêş hikûmeta Jenwayê ling da bû ber xwe û di nava korsîkiyan da yekîtiyek anî bû pê, bextê reş ew êxisti bûn bin destê hikûmetêke ciwan û xurt. Lê vê yeka han rehên Paolî û civata

wî sist ne kir; her ko çû dilê wan zeximtir û jî bo serxwebûna giravê xebata wan pirtir kir. Hingê, bavê bokeyê vê kitêbê Napolyon, Karlo Bonapart jî di vê civa'a han da sekretêr bû ko tevî jina xwe a ciwan û çeleng di vî warî da xebatine zor kiri bûn.

MALBATA BONAPART

BAVÊ NAPOLYON

Malbata Bonapart ji reheke malbateke talyanî e bi kok û binyat bû ko ji demekî dirêj va di girava Korsîkayê da bi cih bû bûn. Ev malbata han, bi hemî rûçikên çak ên ko korsîkî pê hati bûn nasîn, di pêşiya xelkên giravê da bûn. Lê bi mal û dewlemendiya xwe hinekî bî şûn da keti hûn. Herçî bavê Napolyon (Karlo Bonapart) jî bo ko mal û dewlemendiya xwe bigehîne wî navê malbatê e mezin; xwe jî tu deverên dijwar li ser malbatê zêde kir. Karlo Bonapart hîn nû pê dikir sala nozdehan ko şehadeta avokatîyê jî unîversîteya Bizayê stand û di wê salê da bi keçeke panzde

salf ra zewicf. Ew keça ko bi xweşikî û çelen-
giya xwe di nav jinên Korsîkayê da e yekta
bû, û ji bo standina wê, xortan xwe di ber hev
ra dikirin. Lê Karloyê şareza û jêhatî bi ber
hemiyar xist û ji xwe ra bir.

Gava Paolî deng li xelkê giravê kir ko
serê xwe ji Franseyê ra danînin û herwekî
demên hikmê Jenwayê bi heft destan rahêlin
benê serxwebûna giravê, hîngê Karlo Bonapart
tevî jina xwe a ciwan û çeleng di pêşya we-
latparêzan da, li ser piştê hespên xwe şerê vî
zorkerê nuh dikirin. Tevî wê camêriya ko xelkê
giravê rave dikirin, dongiya korsîkiyan bîr birin
ne dijwar bû. Di havîna sala 1769an da zora
wan çû, Paskal Paolî tevî giregirên civatê
derbasî nav Îtaliya bûn û li wir çûne nav
Îngiltereyê.

Karlo tevî serek Paolî û giregirên civatê
di girava Korsîkayê da bi der ne ket. Wî
qenc dizanî bû ko bi derketinê nikare ji bo
giravê tişteki pêk bîne; piştî bi derketina he-
valan, berê xwe da hikûmeta Franseyê û
hêviya lihevhatinê jê kir. Hakîmê giravê ê
fransîz ev kesa han di xwe va derbaz ne kir,
rahişte destê Karlo Bonapart û jê ra qedreke
mezin girt. Ji xwe, ji mezinan Karlo bi tenê
ma bû; bi rahiştina destê wî dikari bû berê
xelkê giravê bi tevayî ber ve hikûmeta Franseyê

bade û Paolî û civata wî bi wan bide ji bîr
kirin. Ma di nava civatê da ji Paolî bi şûn da
ne Karlo bû?. Herçiya bixwasta dikari bû têxe
serê xelkê giravê. Bi vê ramanê bû ko hakîmê
giravê li nik sera qeralê Franseyê, Karlo nim-
nendeyê malmezînen Korsîkayê, rave kir.
Dergehê bext ji bo Karloyê jêhatî vebû bû.
Heke mirinê lê ne lezanda, teqez wê xwe
bigehanda cihê bilind û birûmetir. Ew cihê
ko kurên tu malmezînan xwe ne gîhadinê. Lê
hîn di nivê xortaniyê da, berî ko bigehê çelî
li bajarê Monpeliyê bi nexweşiya sertainê mir,
herwekî kurê wî Napolyon jî paşê pê çû.

Piştî wê bi du mehan Napolyon li paytexta
giravê, bajarê Ejaksiyoyê hate dinê (15 Tebax
1769) ko ji wî meztir bi navê Jozef kurekî
Karlo f din hebû. Karlo gelekî ji kurê xwe
Napolyon hez dikir û rûnêrmî şanî dida. Wî
bi bîniyaya bavitiyê herza mezinatiya giravê
jê dikir; lê nizanî bû ko ew kur, wê bibe me-
zinê hemî Ewropayê û sebebê gihartina rê û
rêzîkên rûyê cihanê.

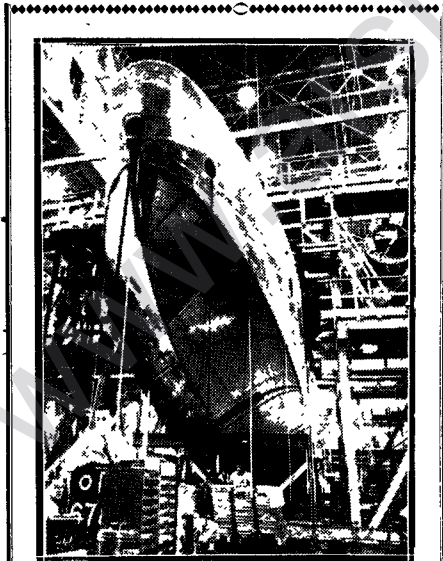
DIYA NAPOLYON:

Lêtsiya Ramolîna (diya Napolyon) ji mal-
batên Korsîkê a kevintir û bi nav û dengtir
bû. Ev malbat di dîroka Korsîkê da bi xurtiya
sinçî û piraniya jîrên xwe e nas bû. Bavê
Lêtsiya, berî mêrkirina wê bi demekî dirêj
miri bû; lê ev yeka han ji bo gîhandin û
erbiya wê ne bû bû maniek. Bavmariyê wê ê
siwêsrî ew li ser bingehine çak gîhandî bû
ko tégîhêştin, bîr birin, nasîn û zanîn jî kiri bûn
hevalê çelengiya wê a yekta.

Lêtsiya daylan, hîn sala çardehan kuta
ne kiri bû ko di her alî va xortên giravê berê
xwe da bûnê û hêviya zewacê jê dikirin. Lê
Karlo yê ko bi jîrî û şarezaiya j xwe di pê-
şiya xortên Korsîkê da dihate xweya kirin, pêşî
ji hemî berberên xwe stand û di sala 1764an
da bi Lêtsiyayê ra zewicf.

Karlo û Lêtsiya bîst salan, bi hev ra jîneke
berxurdar ajotin û heşt zarok (pênc kur û sê
keç) bi pê wan ketin ko Napolyon, Kurê wan
ê duduyan bû.

Gava Karlo mir tu hatineke heja ji Lêtsiyayê
û biçûkên we ra ne hişt. Bi tenê milkek jê ma-
bû ko salê hezar — hezar û pênc sed freng
bi ser diket. Bê şik wê hatina hindik têra wê
mala pirkefçî ne dikir. Ji bo vê yekê bû ko
Lêtsiya tevî zarokên xwe ji Ejaksiyoyê bi
derket çû gund û xwe avête bin perên tiyê
xwe Lûsyan. Lê felekê ew piştmerê han jî ji
wan ra pir dît. Tu ne çû Lûsyan jî bi mirineke
bê dem, dest ji Lêtsiya û biçûkên wê kir û kest

BALAFIREKE EMÉRİKANI DI DESTEGAHÊ DE

ko pišta xwe pède ji wan ra nehîşt. Di vî warê han da, Napolyon li sirgûnê ev xêz nivîsîne:

« Mamê min î li ser nivîna mirinê û li ber hilma dawiyê bû ko gazî me kir. Em xûşk û bira, tevî diya xwe li dor nivîna wî rûniştin. Piştî ko dia ji me ra kirin, gote birayê min Jo-zêf: (tu mezintir û bîrbirê birayên xwe î; lê divê ji bîr neki ko Napolyon serekê malê ye). Bi van gotinan ra bû ko hilma wî a paşîn, di nav zarîn û hêstirên me da ji qefsîngê bi der ket.

Di pê mirina mamê min ra, diya min xwe bê pişt û bazîk dît. Êdî bê ko zendên xwe vemale û her tiştî bi xwe bigerîne, jê ra tu çare, nema. Ev yeka han, ji jineke weke diya min ra, ne tiştêkî dijwar bû. Gav hat sekinî, hemî tişt girte ser xwe û ji malxoyekî jêhatî çêtir pê rabû.

Ma jineke welê li kû tê dîtîn ko çavên wê ên durbîn ji kireke me e biçûk ra biyanî ne diman. Çi tiştê kirêt di nefsê me a zaroyîna da xweya bibûya, bi eqilmendiyêke ecêb, ew tişt di hindav da bi derdixist. Ne dihîşt ko tiştêkî pîs di serê me da cih bigire, bê ramanên zirav û bilind. Gava bidîta, em yek bi qasî mûyekî ji gotina wê bi dertên, nema xwe radigirt. Çi kireke bê rê ji me bi derketa, çiqas biçûk bûya jî, çavên xwe jê ra ne digirtin. Tevî ko zîvariyê bê dilovanî bazîkên xwe di ser me ra vegirti bûn, wê serê xwe ji ber tu dijwariyan nizim ne kir û ne westî. Bi dilekî xurt û bêhneke fere sînga xwe da ber hemî dijwariyan û li ber tehlî û der û kulên jînê weke şerekê rawestî. Di van hemî fedakariyan da kama wê ev bû: biçûkên xwe bi canekî paqij û ramaneke bilind bigehîne.

Bi wê ra, xurtî û dilhişkiya mêran, canziravî û dilovaniya jinan hebû. »

Ev e, salixdana Napolyon, der heqê diya wî da.. Ev dê bû ko ji Napolyon pê va, hemî kurên wê bûn melîk û keçên wê bûn melîke. Bê şivîşk kurên ko di himbêza diyeke holê da mezin bibin, teqez dê çavên wan li pêşiyê û para wan, mezinatî be.

Lêtsiya Ramolîna heya dawiya emrê xwe, qenc hînî zimanê firansîzî ne bû. Mirov dikare bêje ko tiştêkî ji rûçikên xwe ne guhart. Yek jê, piştî ko kurê wê Napolyon bû împerator, dergehê dewlemendiya xwe jê ra vekir; jê ra meaşêkî mezin girêda, lê van kirên han tiştêkî ji tevdira wê ne guhart. Her wekî rojên teng Lêtsiyayê mesrefê xwe bi pîvan dikir û ne dixwast wan rojên teng ji bîr bike. Ji bo vê çavtengiyê bû ko fransîzan xwe pir ntzîkî wê ne dikirin.

BIÇŪKIYA NAPOLYON

Piştî ko em li ser korsîkayê û xelkê wê çîçekkî peyivîn, divê hinekî jî serpillkî biniçîn-în dîroka giravê a babilîska hevdehan. Ev babilîska han, ji bo xelkê korsîkayê hema bi tevayî e tişî şer û xûnrêtin e. Ew şerên ko di navbera civata Paolî û hikûmetên zorker da dibûn. Ji ber ko Napolyon di nava van şeran da hati bû dinê, di himbêza diya xwe da guhdarê çirokên şerên serxwebûnê bû. Pir caran bav û diyên wî, west û dijwariya ko di van şeran da dîtî bûn, çawan li çîyan û baniyan derbeder geriya bûn, ev giştîkî bi zarekî dilsoj bi guhên Napolyon da digotin. Bi vê yekê bû ko çêla van şerên han, ji kitêba miqedes pirtir di guhên Napolyonê biçûk da cih girti bû. Ji ber vê bû ko dema deh salî bû, di leyiz û tevgerên xwe ên zarotî da jî, bê awa û rêzanên şer ji tu tiştî kêfxweş ne dibû. Çi listîka ew di nav da bûya, herhal bêhna tevdirên şer jê dihat, an bi awakî welê dida xweya kirin.

Bavê wî ko pir jê hez dikir, li ser vê meraqa han, jê ra topeke tûncînî e kiçîk da bû çêkirin. Bi çav Napolyonê biçûk, di dinê da tiştêkî ji wê topa wî çaktir, dengêkî dengê wê xweştir tîne bû. Hele dema topa xwe agir dikir û kilorên dî wek ewrên kiçîk ji devê wê dikişîn û li rûyê ezmen belav dibûn; wî zarokê biçûk ji kêfan hemî dinya di bin lingên xwe ra didit

Di wî emrê hanê kiçîk da dilê Napolyon bi du tiştan pir geş dibûn. Yek ji wan: agir- kirina tapê; tiştê dudûyan, dema bi tena xwe diçû ber behrê û di qefayê ko îro bi çîkefta Napolyon bi nav bûye da temaşa pêlên behrê kirin.

Ev pêlên ko di dawiya emrê wî da li girava Sant-Hêlanê bê lêreya wan tiştêkî di dêsî da nema bûl.. Cara paşîn, ne wekî biçûkiya xwe şop û hêviya mezinatiyê di nav pêlên behrê da didit; lê di nav wan da, rûyê feleka hêbext tevî kirêtiya xwe dihatê ber çavên wî. Bi wî rûyê ko dema çîra bext li ser serê mirov vedimire, di rengêkî tarî û dilxênq da dixewine û dil û ziravên boke û mêrxasan dibiddine.

Erê, ew behra ko Napolyonê biçûk hêviyên xwe ên pêşende di nav pêlên wî da didit; paşê ji Napolyonê mezin, împeratorê fransayê ra bû bû hesargeheke herhe. Hesergeheke welê ko rojên xwe ên bedbext di sirgûniyê da, bi hêrekirinâ wan borandin.

OSMAN SEBRÎ

HINEK JI HENEK

NAVEKÎ NAS:

Nivîsevanek çû bû ba gerîmendê rojnamekê û jê xwesti ko bendên wî di rojnama xwe de belav bike.

Gerîmende: Em bi tenê nivîsarên wan nivîsevanan belav dikin ko navên wan bi xwendevanên nas e.

Nivîsevan: Heke şertê te bi tenê ev e, rahet e. Navê min li her derê nas e.

— Navê te çi ye?

— Navê min Mihemd e.

XEBERA TE YE:

Jinik — (jî mêrê xwe re) Min ji ya deya xwe bikira min tu ne dikiri.

Mêrik — Xebera te ye. Lê min nizanî bû ko deya te evçend jî min bez dikir û li rahetiya min digeriya.

SENEDE NE MEKTÛB:

Gundiyeke li yekî xwende digeriya. Rastî efendîkî hat û jê pirsî:

— Tu dizanî bixwîn?

Efendî: Ma çawan nizanîm. Gundi rabû kaxezek dayê.

Efendî kaxez vekir û dest bi xwendinê kir: Piştî pirsiyariya hal û xatir...

Gundi: Efendî tu şaş î. Tiştê ko di destê te de ye senede ye, ne mektûb e.

Efendî: Te çîre jî berê de ne got. Te bigota min jî xelet ne dixwend.

EHMEDÊ KER

Di gundekî de zilamek hebû; navê wî Ehmed, leqeba wî ker bû. Jê re Ehmedê ker digotin. Jina mêrik jî wê leqebê gelek aciz dibû. Jinekê, rabû, gote mêrê xwe:

— Filankes, berxekî serjê bike, mixtar, kefxwê û giregir biezimîne û wê leqeba kirêt bide gubartin.

Mêrik mîna jinikê got kir. Mêvanan piştî xwarin û vexwarinê gote xwediyê malê:

— Me leqeba te guhart, me leqeba dehşik li te kir. Ji niho û pê de emê jî te re Ehmedê dehşik bibijîn.

Mêrik bi kêf û xweşî baz da aliyê malê û gote jina xwe:

— Hîrmet, mizgîniya min bi te, navê min guhart ne, ji niho û pê de ez Ehmedê dehşik im.

Jinikê bi xêd lê vegerand:

— Ji dil tu ker î. Ma tu nizanî ko dehşik gava mezin dibe, dibe ker.

TELÊGRAF:

Zilamekî təcîr jî bo îşê xwe terka mala xwe da bû û di gund û bajaran de digeriya. Vegera mêrik bi derengî ket. Jina wî bêriya wî kir; rabû tiştê hêncet girt û jê re telêgrafek şand da ko zû vegere mal.

Mêrik gava telêgraf stand li hespê xwe siwar bû û berê xwe da mal. Hêsp bi rê ve dileyîst, xwe hol dikir û kêf-xweşî şanî dida. Mirik bi ken gote hespê xwe:

— Malava, telêgraf ne ji te re, lê ji min re ye.

BOMBA BALAFIREKÊ DIKEVE ERDÊ

HÊSIRINE JAPONÎ DI FILÛQEKE EMÊRIKÂNÎ DE

BI SER

KELEHÈ DE GIRTIN

Û PÈ LI PIRA WÈ KIRINE

Di hejmarà Ronahiyé a 16 an de me çêl li keleha Ewropayé û girtiyé wê kir tê de got ko ev keleh jî wek hemî kelehên din de bikeve. Îro.. sibe... du-ibe...

Li 12 Tîrmehê, roja Duşembê, bi sariya sibê ve sondixwariyan bi ser kelehê de girt û eskerên îngilîzî, emêrikanî û kenedî daketin girava Sicilyayê.

Sicilye di nivroyê Ewropayê û di Behira spi de girava mezintir e. Sicilye birekî İtalyayê ye. Ji xwe berê qraliyeteke biserxwe bû.

İtalya di nivroyê Ewropayê de, di şikilê çîzme-kê de, nivgiravê e. Sicilye li roavê û di bin pozê çîzmê re ye. Di navbera İtalyê û Sicilyayê de avtenga Misînê heye. Di hin deran de firêhiya avtengê çar kilômêtir in. Bi peyarî û bi meşê-ke adetî îşê saetekê.

Bi vî wesfî Sicilye di nivro de pira keleha Ewropayê ye. Belê, li wextê berê gava kelehêk çêdikirin, xendekek li dora wê dikolan û pirek berdidan ser.

Heke Ewropa kelehê e, pira wê Sicilya ye û îro sondxwariyan pê li pirê kiriyê û li ser wê êrişvanî û kelehvanî şerê hev dikin. Welê dixuye ko li Sicilyayê çend firçeyên elemanî ne biwan pir ji mêj ve keti bû destên sondixwariyan.

Belê eskerên talyanî ewçend li her xwe nadin û gava hinek zor giha wan zûka teslîm dibin. Hîttler ji vî halî gelek aciz e. Dîbêjin ko ji bo vê yekê rêberê elemanan hatiye İtalyayê û bi darî Mûsolînî ketiye, gazind jê kirine û goti-yê:

— Malava ev çî hal e, eskerên te qet li her xwe nadin hema direvin û gava kêş bi wan ket digel zabî û kumandarên xwe û bi hezaran teslîm dibin.

Mûsolînî yê ko bi heft zar û zimanan dizane qet li her xwe ne ket, bi elemanî welê bersiva Hîttler da ko ew mat kir. Mûsolînî gotiye:

— Malava ez bûme hevalbendê te û min soza xwe da te ko ez bikevim şer û ez li ser soza xwe sekinî me. Lê tucaran min ji te re ne goti bû ko eskerên min narevin an teslîm nabin. Herkesî awayê şerê wî heye. Eskerên te bila sebeb û wek keran xwe didin kuştin. Yê min xwe jî mirinê diparêzin da ko di wextê teng de bi kêr bèn.

Dema ko Hîttler û Mûsolînî di vê şexaliyê

de ne sondixwariyan hin bi hin Sicilyayê vedigirin û nîzingî li pozê çîzmê dikin.

..

Herçî rohelatê kelehê îsal di vê eniyê de, elemanan yekcar kêr kiriyê.

Elemanan ji xwe re kiriyê adet hersal ber bi dawiya Bîharê dirêjî ûrisan dikin û li Zivistanê bihîna xwe didin

Ji xwe elemanan li 22ê Hizêxana sala 1941ê dirêjî ûrisan kiri bû. Di sala 1942an de êrişa Bîharê bi qedere heftekê bi şûn de ma û li 29-30 Hizêranê dest pê kir.

Di êrişa 1941ê de armanca elemanan Mosko bû. Herçend elemanan mîzeferiyetîne mezin xisti bin jî destên xwe, ne gîhaştin armanca xwe û ji ber deriyên Moskoyê bi şûn de vegehiyan.

Di êrişa 1942an de elemanan petrolên Bakûyê ji xwe re kiri bûn armanc. Bi qasî par nebe jî di vê salê de jî, elemanan nemaze di destpêkê de hin mîwefiqiyet xistine destên xwe.

Li 4ê Tîrmehê, di nivroyê Stalîngradê de ordiwên Tîmoşenko şikestin. Li 11ê mehê elemanan rêhesîna ko ordiwên bakur û nivro bi hev re girêdîda birin. Li 17ê mehê elemanan de t bi mîhasera Stalîngradê kir û di bakur roavê de da ser baskê ûrisan ê çepê. Von Kleyst bi ordiwên xwe ve dirêjî çiyayên Qevqasê kir da ko di serê wan çiyayên de xwe bigelîne von Meynsteyn.

Li 5ê Tebaxê von Bok di Kotlenîkofoyê re li çemê Don derbas bû. Li 9ê mehê von Kleyst zora xwe da mîntîqa petrolên Meykopê. Li 10ê mehê qewetên elemanî bi dirêjahîya boriyên petrolê ve, ji Meykopê heta Derya Qezwînê istîhkamên rûsî xisti bûn destên xwe. Von Kleyst zora xwe dida Grosniyê; Von Meynsteyn berê xwe da bû bendera Novrosîskê. Herçî Stalîngrad ji bakur-roavê û ji nivro-roavê zor digiha-yê.

Li 2ê Îlonê baskê ordiwa von Bok ê çepê derbasî çemê Volgê bû û li 7ê mehê Novrosîsk ket destên elemanan. ûrisan qewetên von Bok di pêşiya Stalîngradê de sekinandin. Tîmoşenko rabû berhicûmê zor da baskê von Bok ê çepê û ne hişt ko qewetên Meynsteyn yê ko dirêjî Batûm û Toapseyê dikir ber bi pêş herin.

Li 4ê Çiriya-pêşîn von Bok bi qewetên bej û hewayî li Stalîngradê şidand. Lê ûrisan pê da erdê Stalîngrad ji xwe re kir wargêh û itisala elemanan di navbera çemên Don û Volgê de birî û paşiya ordiwên elemanî di roavayê

behira Azovê de xiste xeterê. Ūrisan ji Mey-kopê pève petrolên Qevqasê xelas kiri bûn.

Ber bi dawiya Çiriya-paşin elemanan zor-dida Mozdokê. Qewetên rûsî di nivroyê Donez de, ji Seretov û Esterxanê rabûn berhicûmê û elemanan bi şûn de vegerandin. Elemanên ko di Stalingradê ma bûn teslîm bûn. Ūrisan Qevqas ji elemanan paqij kirin; ji nivgirava Tamanê pève. Ūrisan Rostov, Xerkov, bi şûn de vegerandin û nizingî li Diniyepetrovskê kirin. Di qada bakur de jî Rijêv, Viliklûkî û Viyazma ji elemanan paqij kirin û zor dan Smolenskê.

Elemanan piştî ko erd û bajarên Qevqasê tev de ji dest dan xwe ji nû ve kar kirin û dirêjî Xarkovê kirin û ew bi şûn de vege-randin. Xurtiya sermayê tevgera her du aliyan sekinand; her du aliyan jî xwe dane xebatê û xwe ji bo Biharê kar dikirin.

Bihara 1943an hat, mêrg heşin bûn, dar bişkivîn. Lê êrişa elemanan ne dihat. Xelk di hêviyê de ma; heta 5ê Tirmehê.

Li 5ê Tirmehê sala 1943an êrişa elemanan a mezin di navbera Kursk û Orêlê de dest pê kir. Êrişa tang û qewetên mēkanîkî. Radyo û

telēgrafan digot di vî şerî de heta niho ewçend tang ne ketine pêşberê hev û bera hev dane. Vê êrişa mezin gelek dom ne kir. Di rojên pêşin de elemanan çend bost erd xisti bin destên xwe jî ūris rabûn berhicûmê; ew erd bi şûn de vegerandin û pêş de çûn, erdine nû xistine destên xwe.

Ji 5ê mehê heta 7ê Tirmekê ūrisan 1271 tangên elemanî şkēnandin. Niho weziyet yekcar guhēriye. Ūris dirêjî dikin, eleman di midafe-hê de. Yanî êrişa elemanan vê salê ji çend rojan bêtir ne ajot. Li gora nūçeyên dawin ūris ewçend pêş ve çûne ko gihaxtine hilma bajarê Orêlê.

Armanca şerî a pêşin bē şik şer e. Lê armanca wê a paşin silh e, aşi ye. Şerevanî cehda xwe dikin berî berî rojkê zora dijminê xwe bibin, wî teslîm bigirin û ji nû ve aşiye deynin.

Bi me be, ji roja ko ji ber deriyên Moskoyê vegeeriyane elemanan ev şer winda kiriye. Lê zora wan ne çûye, li ber xwe dan, fro jî didin û hēj dikarin bidin. Ma heta kengê?

Di vê babetê de awayê dîtîne ne yek e.

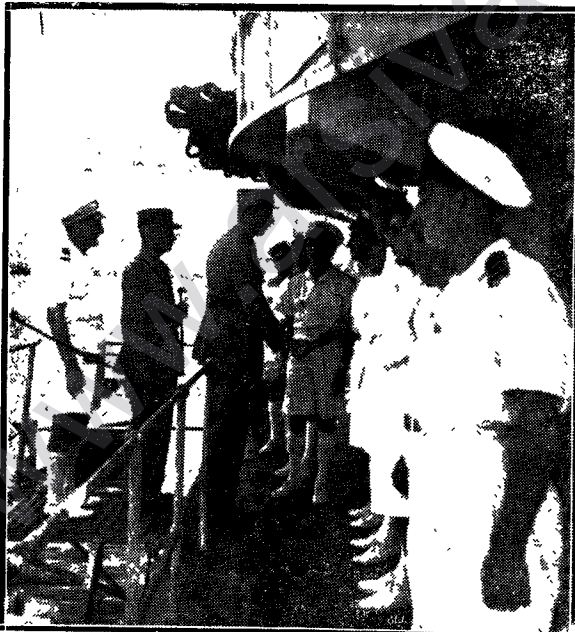
Ilîin dibêjin ko elemanan heta dawiyê li ber xwe bidin. Hitler bi xwe jî di vê fikirê de ye.

Lê dîsa bi me be, ne welê ye. Eleman beriya dawiyê bi gelekî wê çekên xwe deynin. Ordiwa elemanan wek berfa ko dikeve ber tavikên Tirmehê, ji nişkekê ve wê ji hev de bikeve û wê bihele.

Me qala talyanan ne kir, ji ber ko dostên me ên saz-bend û tenbûrwan hēf elemanan ji mēj ve çekên xwe danî bûn.

Piştî ko me ev bend nivîsand û da rêz kirin; li 26ê mehê radyowan da zanin ko Mūsolinî istifa kiriye, merēşal Badoglyo ketiye şûnê û qral bûye serfer-mandarê ordiyên talyanî. İstifa Mūsolinî, İstifa talyanan jî herbê ye.

Bivê nevê bi vê istifayê cih li elemanan hēj bêtir teng bûye. Gelo Hitler wê kengê İstifa bike?...
RONAHÎ

Genêral De Gol û Genêral Ketrû cenkeştîke frensa şerevanî teftîş dikin

RÊ JI BER WINDA

Di heyamê biçûkiya xwe de ez hîni xwendina dersên şerîetê bûm. Min zehmetî pir dit heta ez mezin bûm.

Di ditina xwe adûrebin de min digot ezê mezinahiya emrê xwe derkevin mamosteki mezin û bi kêrî ol û dinyê bêm. Min nizani bû ko ezê bibim melayê gundeki, kîxîwek, mixtarêki nezan, rê jî ber winda. Rîşmeke ji nezaniya xwe wê têxe serê min û wê min bizivirîne bi aliyê riyên xwar de. Û hege ez çî gotar an zamistîkê bidime ber wan, wê rûyên xwe jê biguhêrin.

Belê min şevêkê wextê ko civat digere di nav gotinên xwe de gotinek li ser olê got; û di pey re min li ser kurdî û li ser kurdparêziyê got.

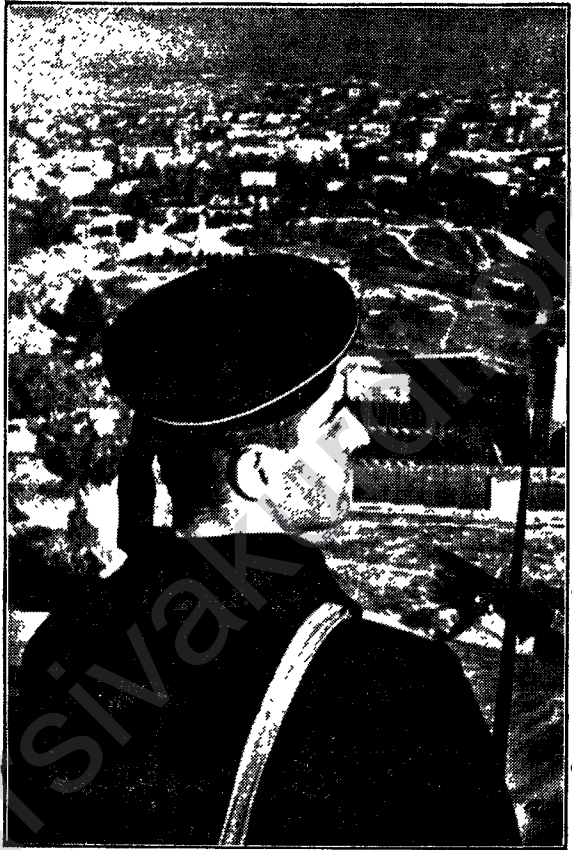
Hinekî ji gotina xwe ezê li vi rûpelê bêjim. Min got: Geli kurdên delal, hon nanêrîn kurd tim dil û reben in; tevgera wan maye bi destê biyaniyan.

Gotin: Ma em çawan bikin seydayê delal!

Min got: Hevaltiya kurdên zana bikin; hez ji millet û welatê xwe bikin. Çawa-ko pêxemberê me gotiye: « Hezkirina millet û welat ji îmanê ye »

Wan li min vegehand: Xwedê zane seyda fikira te çûye ser ya Cegerxwîn.

Hem jî digotin: Tu ji riya seydatiya xwe derketiyî. Şêx û mela li Amûdê pir hene; tucar ev gotin ji kest re ne gotine, Tiştê ko em ji şêxên Amûdê dibînin; ew dibêjin

DI PERAVÊN BEHIRA ŞEŞ DE NOBÊTDAREKÎ ÛRIS

« kurd » hevalên Cegerxwîn in û kurdmancên ko li dû olê dimeşin kovarên latîni naxwînin.

Ev e nezani. Çawan dost û neyarên xwe ji hev nadin ali. M. BEŞÎR HESENÎ

Amûdê, Gîrbêjîng: 20/6/1943

HEJMARÂ HAWARÊ A 562N LI 15Ê TÎRMEHÊ BELAY BÛYE. LÊ BIGERÎN Û TÊ DE BIXWÎNIN:

Tefsîra Quranê. Yûng Simpson. Şeytanqûnî. Diwana Melê. Mêşhingivî. Keça Şîrê.

Kitêba Totê reb. Memozîna Xanî.

Kiriyariya Ronahiye

Ji bo Sûriyê Pênc lireyên sûrî — Ji bo welatên din lirekî îngiltzî

Xwedî û gerîndeyê berpirsiyar : Mir Celadet Alî Bedir-Xan. Şam—Sûriye
Directeur Propriétaire: Emir Djeladet Aali Bedir-Khan. Damas—Syrie